

Poškodzovanie biomateriálov koróziou

Peter Palček

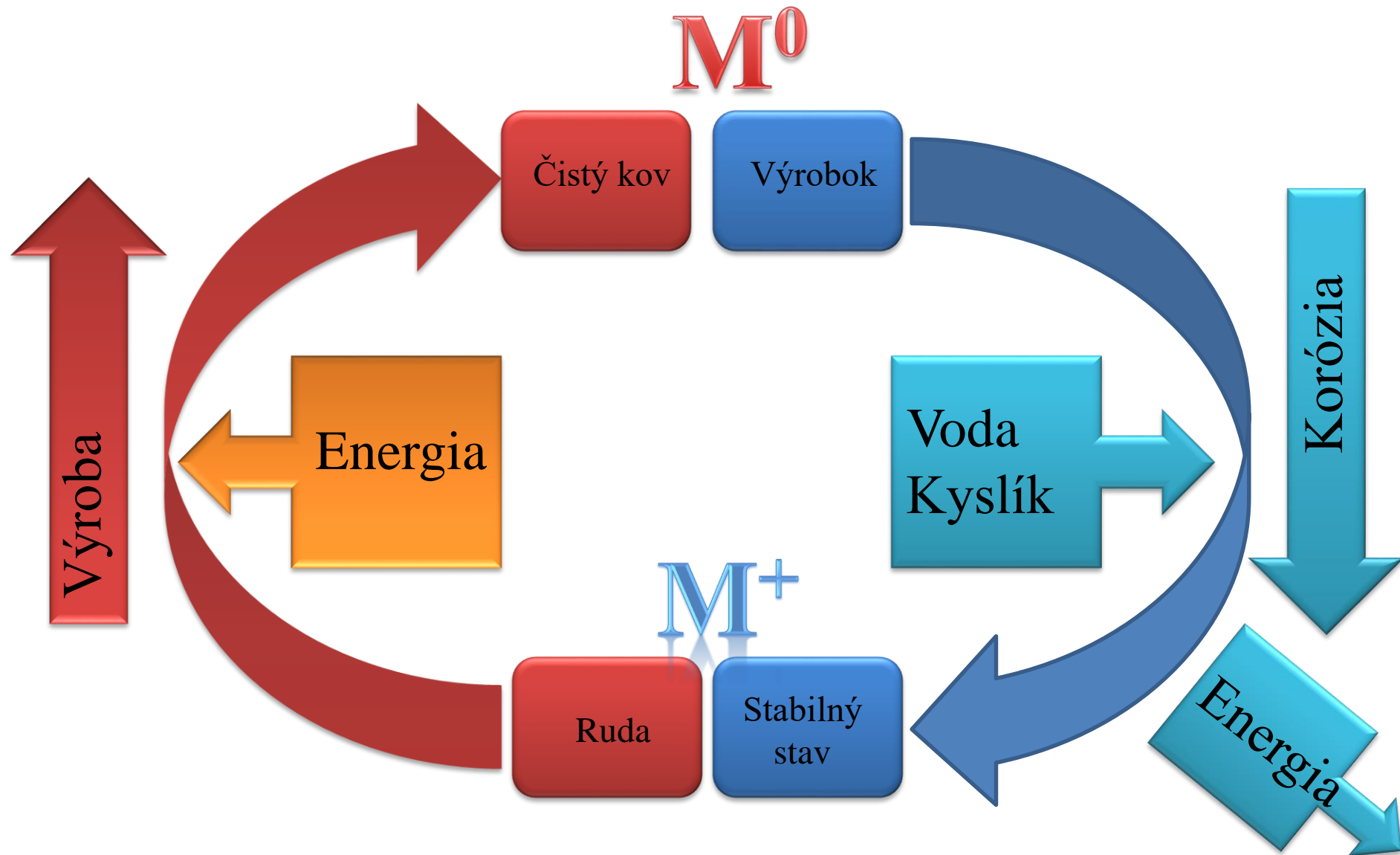
Katedra materiálového inžinierstva

Definícia korózie

- Korózia je fyzikálno – chemická reakcia medzi materiálom a prostredím.
- Jej výsledkom je trvalá chemická zmena materiálu, ktorý tým výrazne mení svoje chemické, fyzikálne aj mechanické vlastnosti.
- *Korózia je reakcia prírody na činnosť človeka*

*Energetická bilancia prechodu kovu
z metastabilného stavu do stavu stabilného*

Faktory ovplyvňujúce rýchlosť korózneho procesu

Chemické zloženie kovu a jeho štruktúrny stav

Teplota

Chemické zloženie prostredia

Tlak

Prítomnosť žiarenia

Rozdelenie korózie

Chemická korózia

elektricky nevodivých prostrediach

oxidácia kovov pri vysokých teplotách

korózia plastov v rôznych prostrediach

korózia kovov v kvapalinách neelektrolytoch

Elektrochemická korózia

elektricky vodivých prostrediach

korózia kovov v elektrolytoch,

korózia kovov vo vode,

korózia kovov v pôde,

korózia kovov v atmosfére

Chemická korózia kovov

- Najrozšírenejšia: Korózia kovov v plynnom prostredí
- Vznik chemickej zlúčeniny
- Základná korózna zložka $\Leftrightarrow$ vzdušný kyslík O_2

Všeobecný vzorec oxidu je Me_mO_n , kde M je prvok a m,n sú koeficienty (prirodzené čísla), vyjadrujúce počty atómov vo vzorci

lineárnu (reťazcovú) : HgO, SnO₂ , SeO₂ , CrO₃ , ...

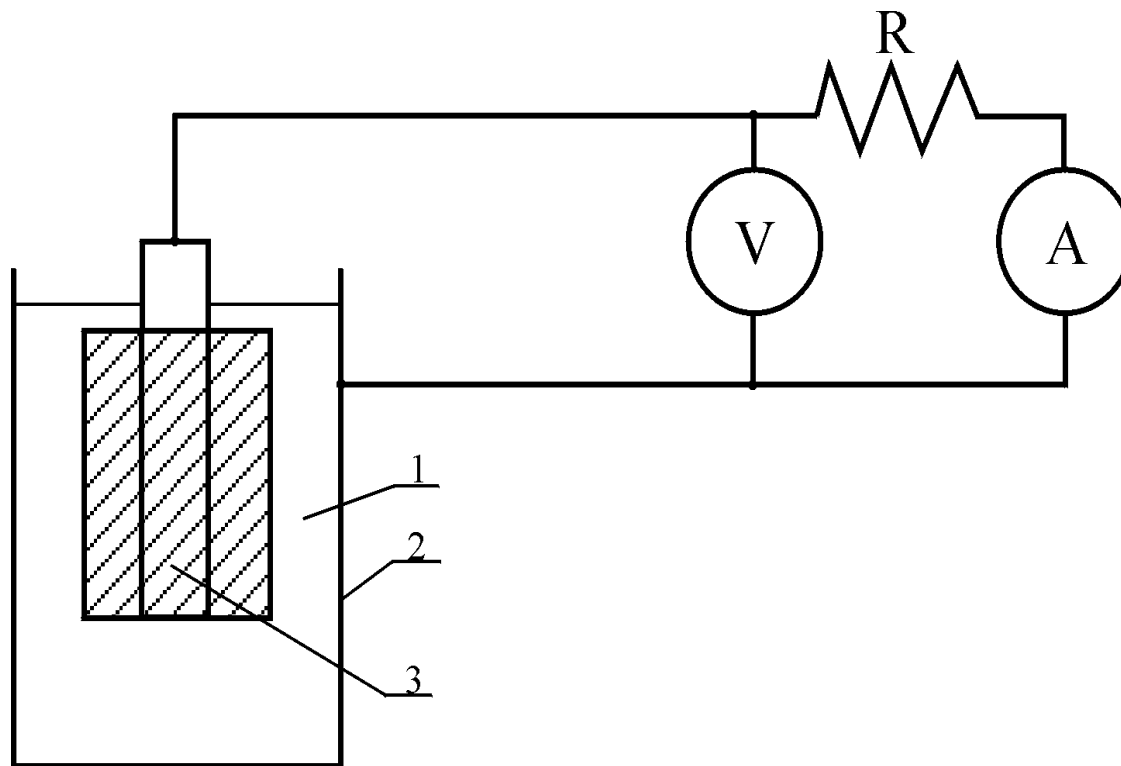
vrstevnatú : SnO , PbO , MoO₃ , ...

priestorovú : **Cu₂O**, **Cu₂O₃**, **CuO₂**, **Al₂O₃** , **TiO₂** , **SiO₂** , WO₃ , BeO, ZnO , B₂O₃ , MnO₂ , GeO₂ , SnO₂, TeO₂ , UO₂ , OsO₂ , **FeO**, **Fe₂O₃** , **Fe₃O₄**, Cr₂O₃ , V₂O₃ , Ag₂O.

Zafír, rubín, leukozafír

Ruženín

Elektrochemická korózia

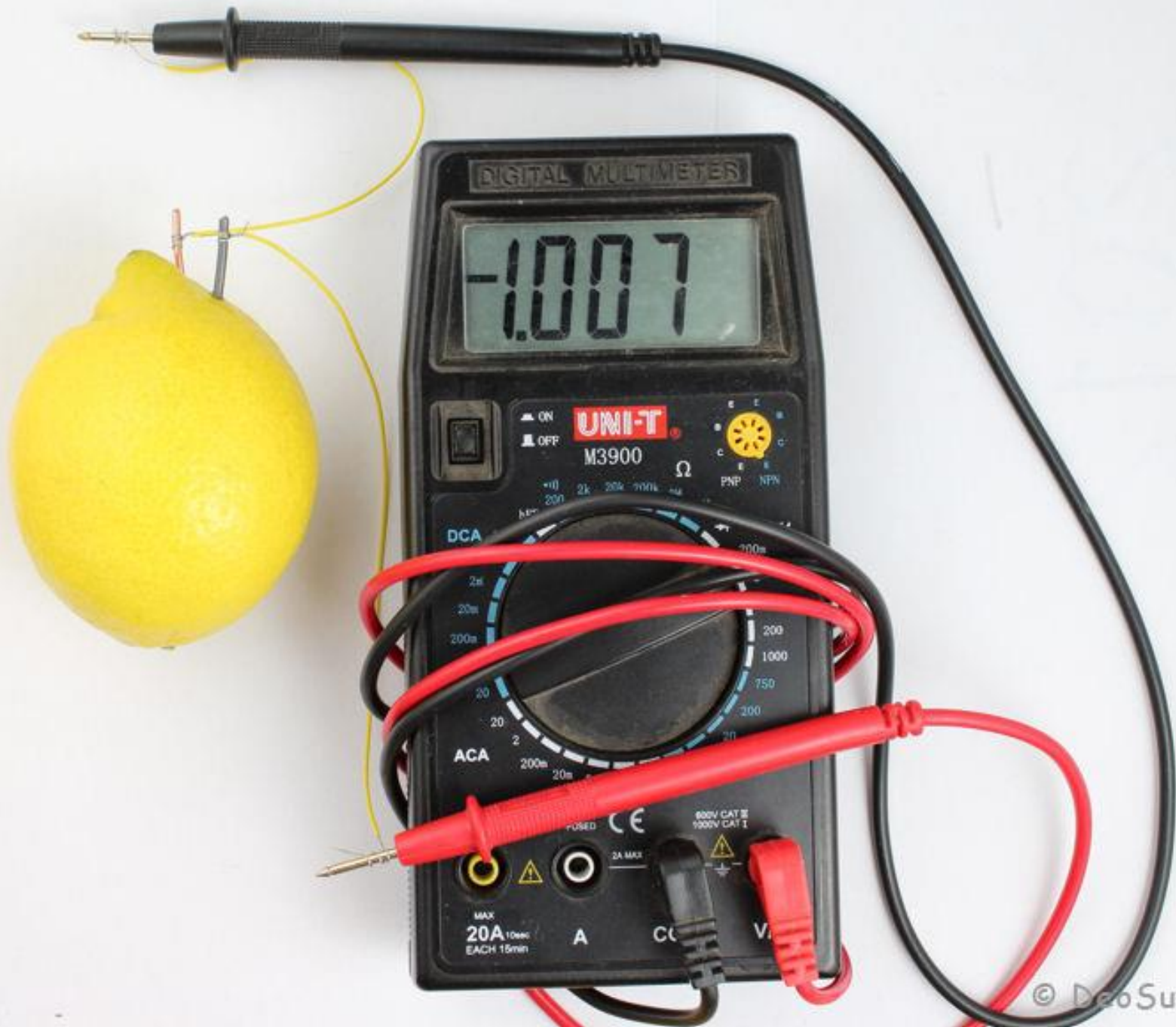
1 – elektrolyt

2 – Zn elektróda

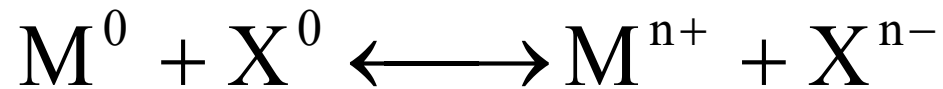
3 – oxidačné činidlo

Termodynamika korózie

$$\Delta G = \Delta G^0 + RT \ln \frac{a_{M^{n+}}}{a_{X^{n-}}}$$

- $\Delta G > 0$ systém prácu prijíma - dej nie je spontánny
- $\Delta G < 0$ systém prácu vykonáva - dej prebieha spontánne
- $\Delta G = 0$ systém je v stave termodynamickkej rovnováhy

Korózna odolnosť biomateriálov

Pre kovové materiály je typické, že v prostredí solí a pri relatívne vysokých teplotách sú náchylné ku koróznemu napadnutiu.

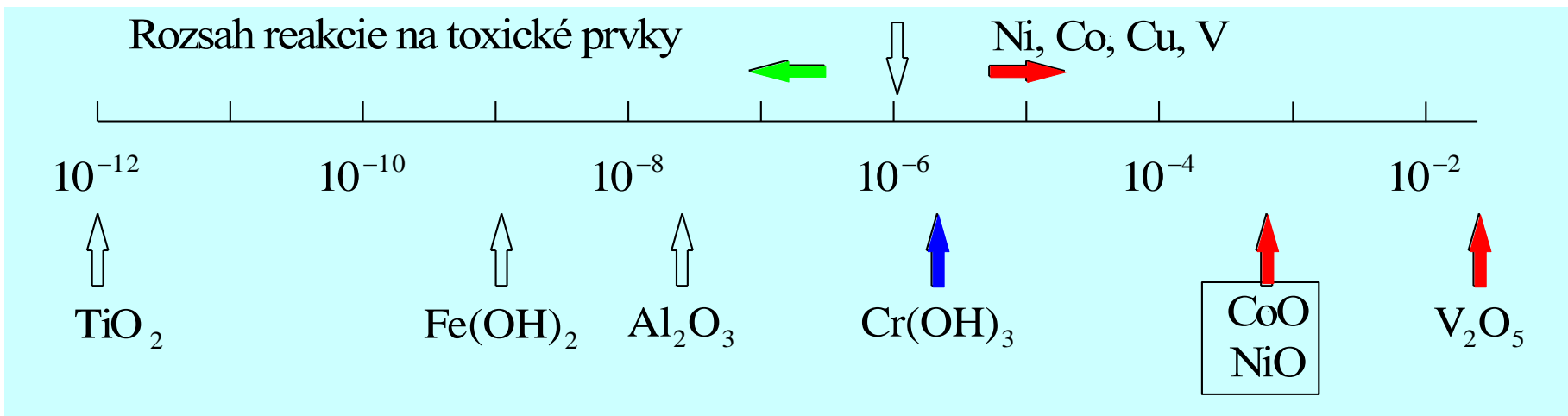
Prostredie ľudského organizmu je takisto pomerne agresívne a prebiehajú tu niektoré elektrochemické reakcie, ktorých dôsledkom je vznik korózných produktov.

O tom, či ide o toxicitu alebo nie, nerozhoduje len druh korózných splodín (produktov oxidácie) a ich stabilita v bioprostredí, ale rozhodujúcim spôsobom aj ich koncentrácia.

Ak je rozpustnosť korózných produktov v prostredí nižšia ako je hranica toxicity, materiál je biokompatibilný.

Rozpustnosť oxidov a hydroxidov najdôležitejších kovových prvkov

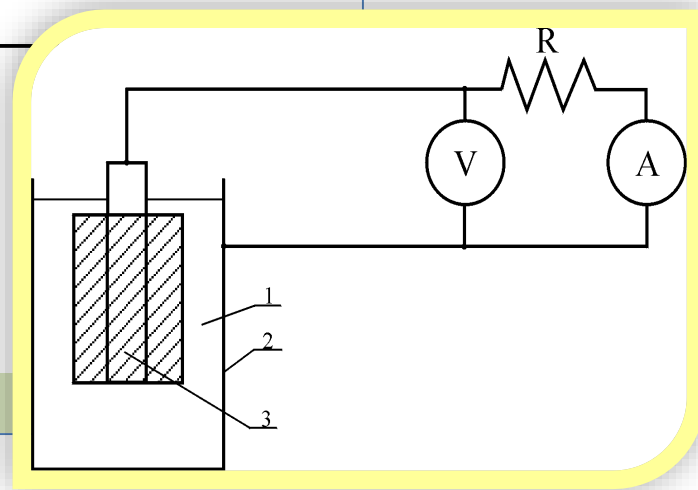
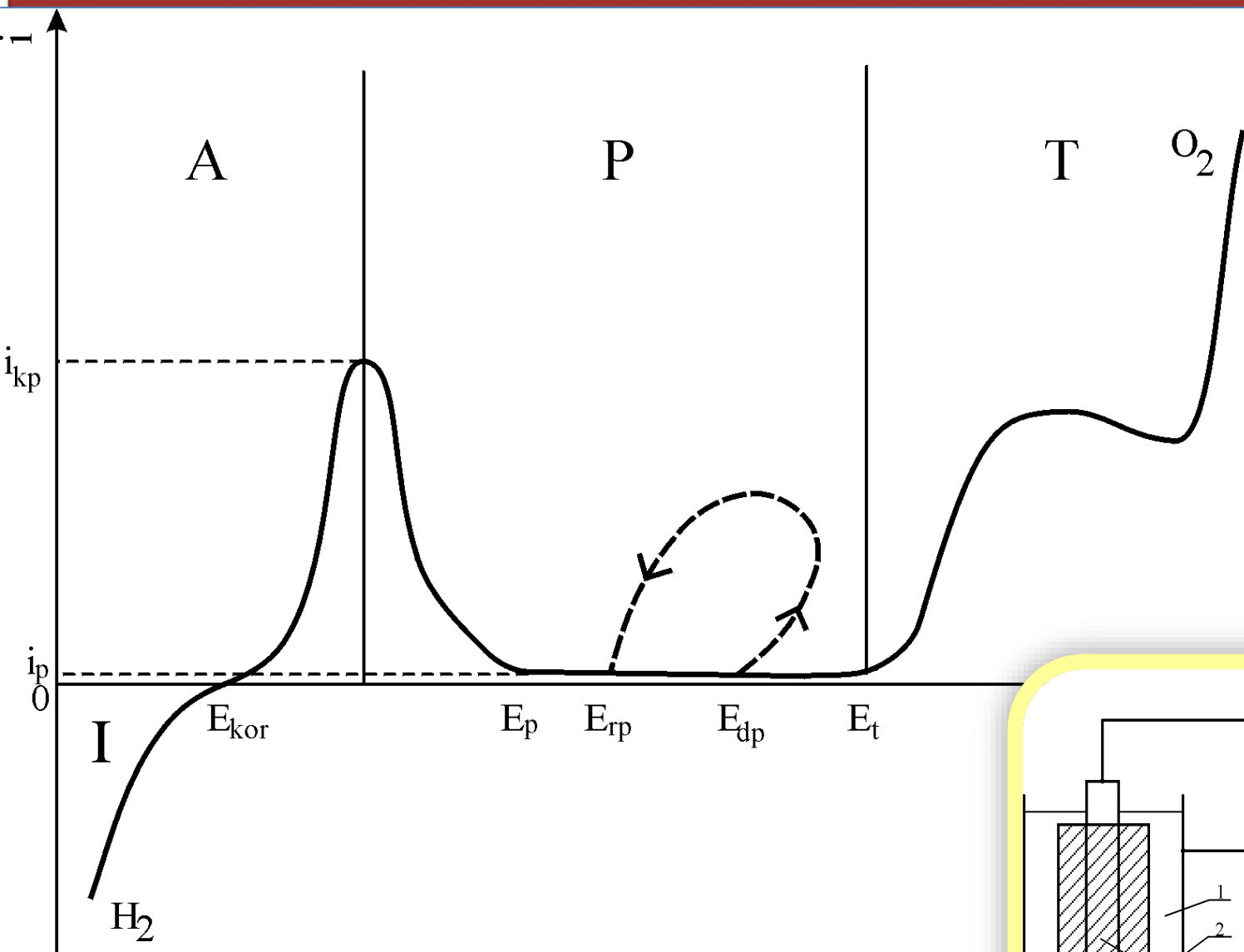
- Z obrázku je zrejmá veľmi vysoká stabilita TiO_2 , najvyššiu rozpustnosť vykazuje V_2O_5 .
- Prvky Ni, Co a V sú známe ako toxické kovy pri koncentráciách vyšších ako 10^{-5} (V), resp. 10^{-4} (Co a Ni) molárnych percent.
- Pri koncentrácii nižšej alebo rovnjej hodnote 10^{-6} nie je vitalita tkaniva ovplyvnená

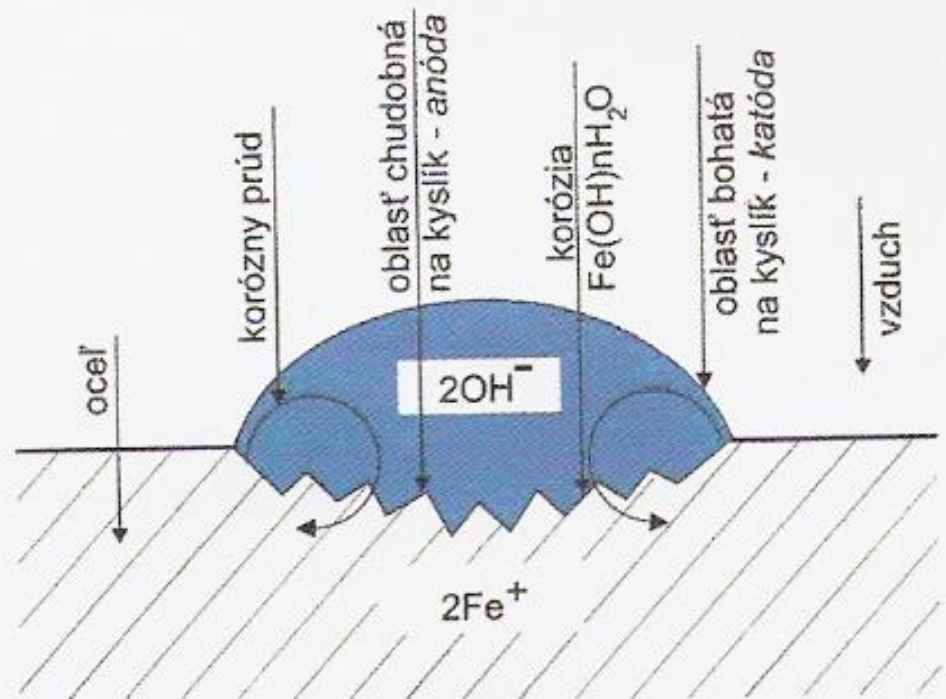
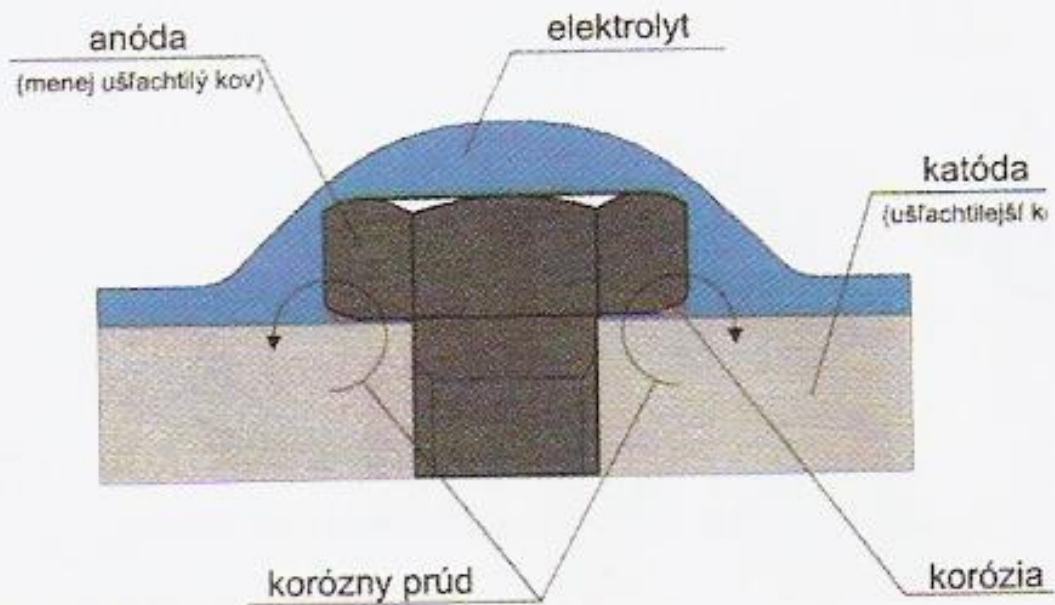

Korózne charakteristiky kovových materiálov

- Pri implantácii kovových materiálov do biosystému sa uplatňujú komplexne všetky známe korózne procesy a nielen rovnomernú koróziu.
- Podmienky napadnutia a stav korózneho prostredia (pH) sa navyše mení v priebehu použitia biomateriálov a je nutné pripomenúť, že korózne napadnutie je kombinované so silovými účinkami.

Polarizačný diagram pasívujúceho sa kovu

Imunita, aktivita, pasivita

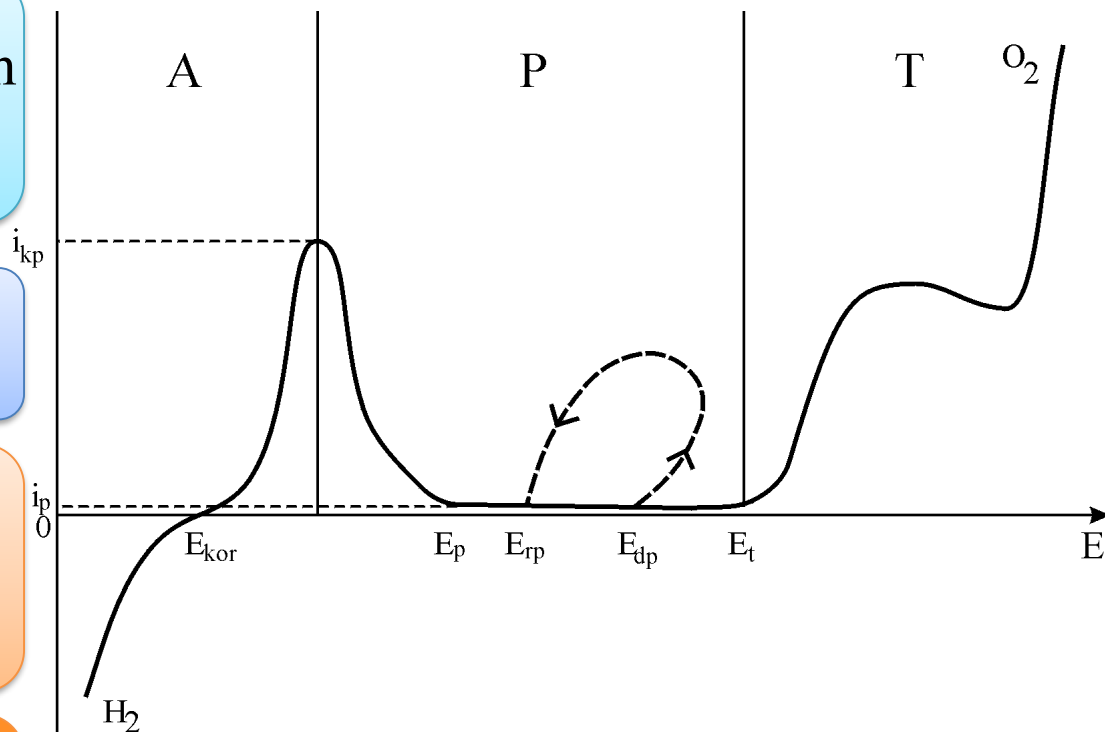
Z hľadiska vzájomnej polohy anodickej a katodickej krivky, polohy potenciálov E_{pp} , E_t a na základe hodnôt prúdových hustôt i_p , i_{kor} a i_{kp} rozlišujeme 4 prípady:

Kov sa môže v danom prostredí udržať v aktívnom alebo pasívnom stave, ale prechod z jedného do druhého stavu nie je samovoľný

Kov v danom prostredí prechádza samovoľne do pasívneho stavu

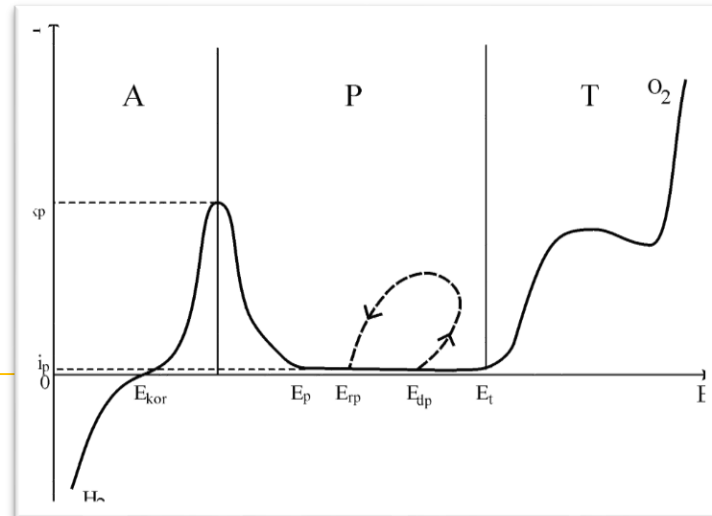
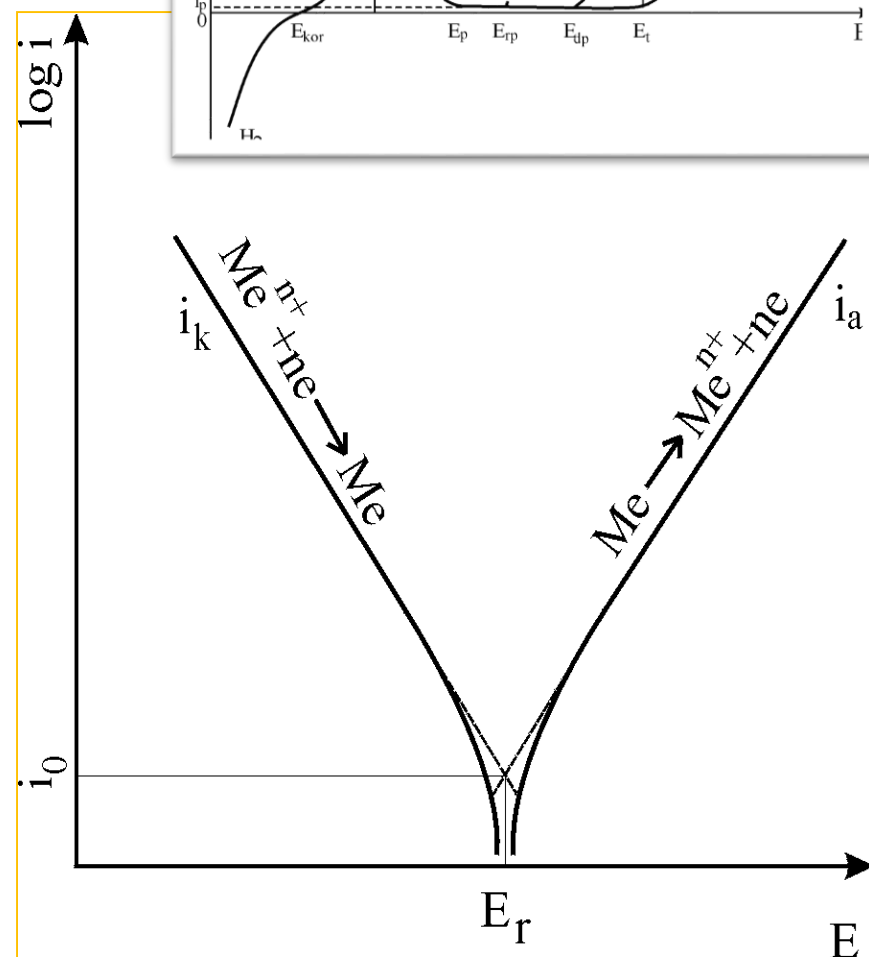
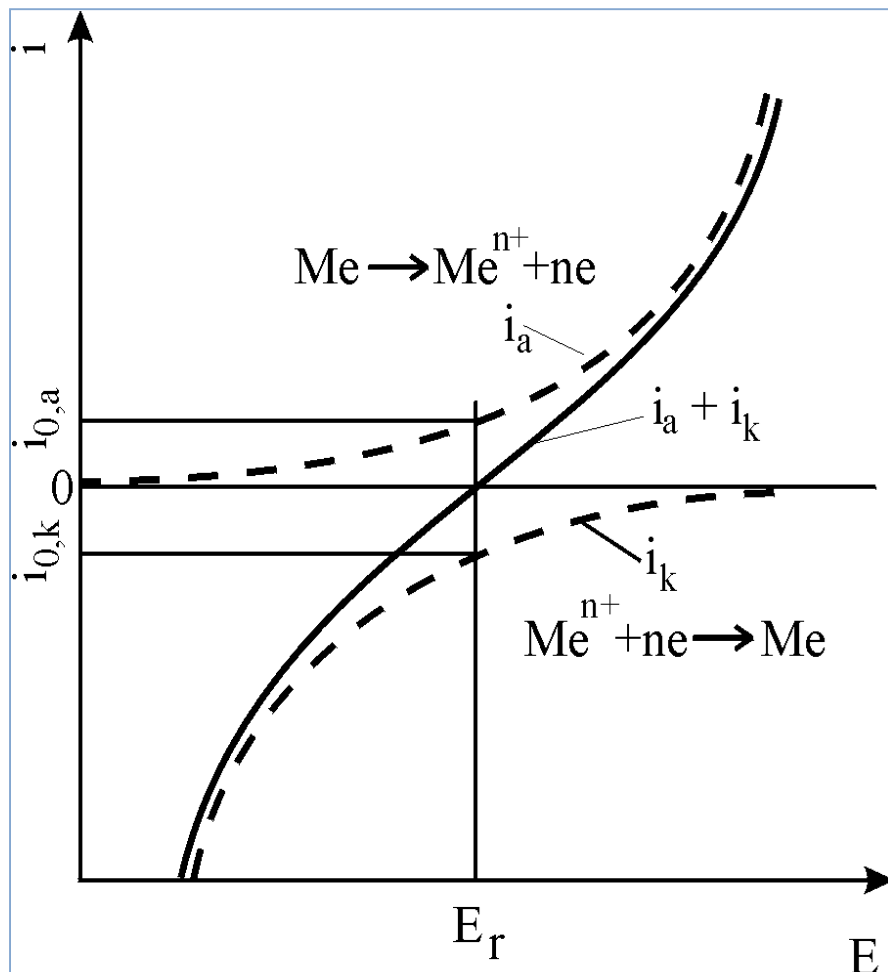
Kov sa nemôže v danom prostredí udržať v pasívnom stave a vždy samovoľne prechádza do stavu aktívneho

Kov sa nemôže v danom prostredí udržať v pasívnom stave a vždy samovoľne prechádza do stavu aktívneho alebo transpasívneho

Kinetika korózie

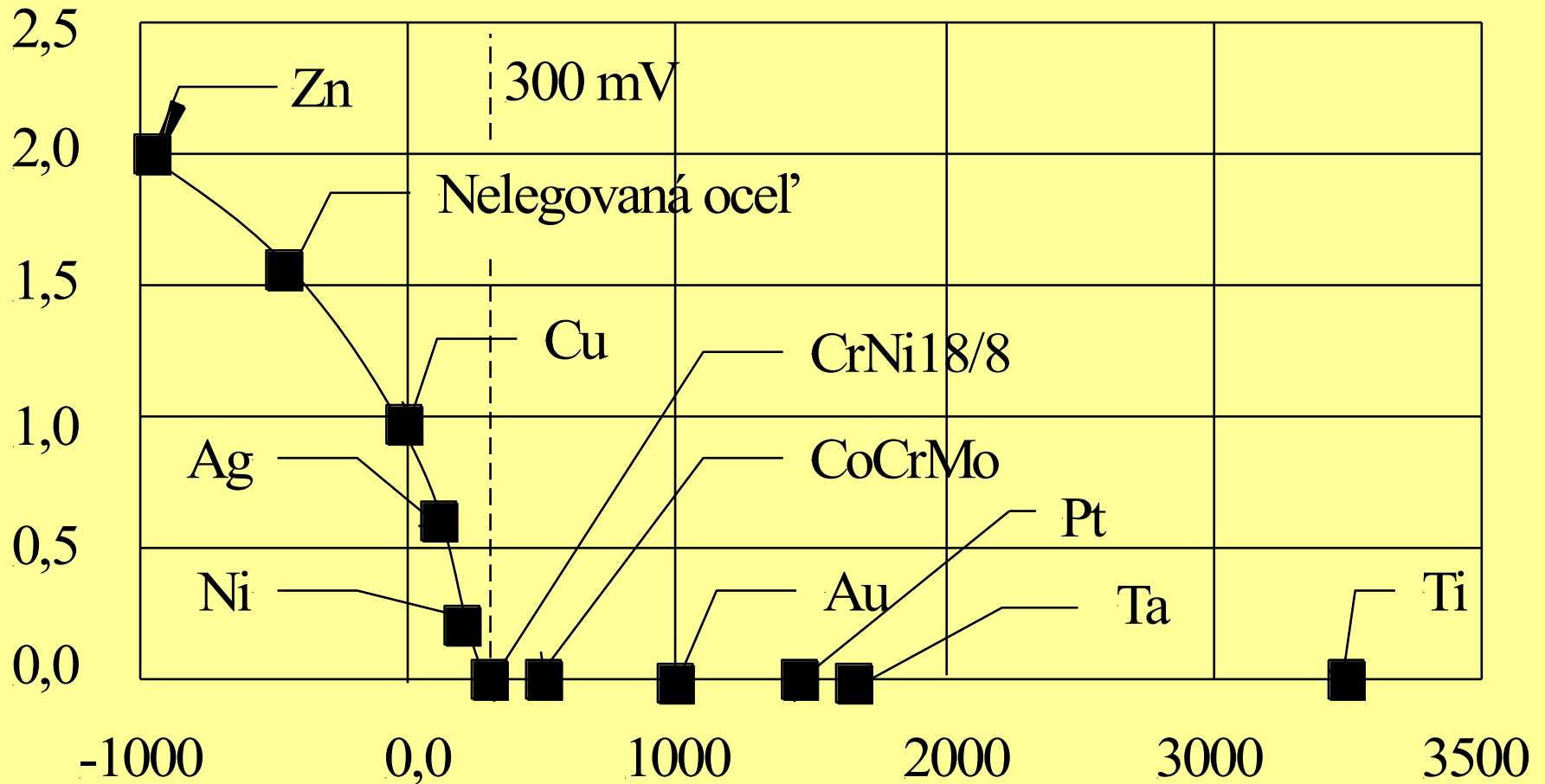
Polarizačné krivky kovu v roztoku vlastných iónov

Elektrický napäťový rad rozdielnych kovov a zliatin

Na základe meraní polarizačných charakteristík možno vytvoriť poradie napätia (elektrické napätie pri spätnej anodickej polarizácii, alebo elektromotorická sila EMS) pre jednotlivé kovy,

Kov alebo zliatina	EMS [mV]
Ti	3 500
Ta	1 650
Pt	1 450
Au	1 000
CoCrMo zliatina	650
AISI 316L(CrNiMo 18/10)	480
AISI 302 (CrNi 18/8)	300
Ni	200
Ag	110
Chrómová oceľ (Cr17)	75
Chrómová oceľ (Cr13)	40
Cu	-30
Co	-350
Nelegovaná oceľ	-480
Zn	-950
Mg	-1 550

Závislosť prírastku hmotnosti od EMS pri anodickej spätnej polarizácii

Vybrané formy korózie

Všeobecná (celková) korózia
Bodová korózia

Štrbinová korózia
Medzikryštalická korózia

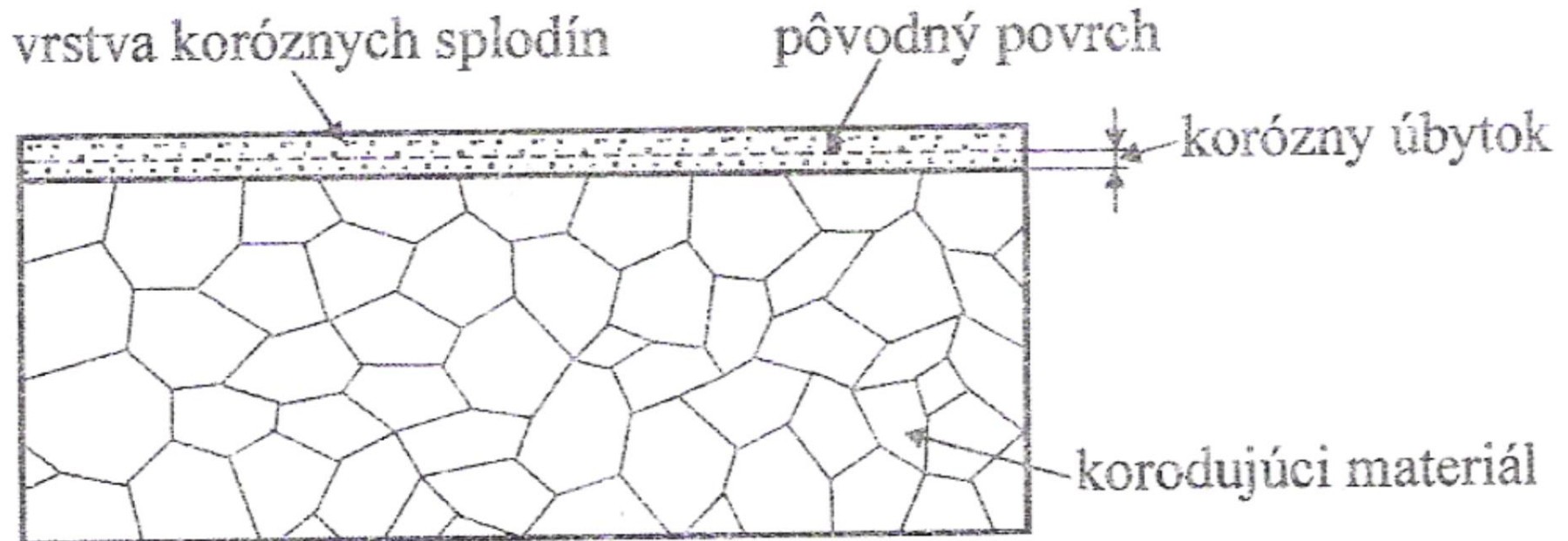
Mikrobiálna korózia
Korózne praskanie

Korózna únava
Korózne napadnutie vodíkom

Všeobecná korózia

- vzniká pri styku kovu s koróznym prostredím na zvlášť aktívnych miestach
- pri veľkej vzájomnej reaktivite oboch zložiek systému a väčšinou pri vzniku **rozpusťných** korózných produktov – v tomto prípade je počet aktívnych miest vysoký
- z uvedeného vyplýva, že napadá kovy, ktoré nie sú v danom prostredí termodynamicky stabilné – **nedokážu sa v danom prostredí pasivovať**
- postup celkovej korózie sa dá vyčísliť hmotnostnými úbytkami meraním pomocou gravimetrických metód
- Napr. nízkolegované a legované ocele vo vode, pôde, atmosfére
- Pasivácia – vznik súvislej vrstvy oxidu na povrchu kovu, ktorá sa tvorí samovoľne, alebo ponorením do koncentrovanej kyseliny – pasivačná vrstva bráni d'álšej oxidácii

Všeobecná korózia

Príklad všeobecnej korózie

Bodová a štrbinová korózia

- lokálne formy korózie – napadnutá je iba malá plocha povrchu
- korózia postupuje intenzívne do hĺbky materiálu a jej rýchlosť je po naštartovaní nepredvídateľná
- najčastejšie sa vyskytuje v materiáloch, ktoré sa v danom prostredí pasivujú (**Al, Ni, nehrdzavejúce ocele**)
- najagresívnejšie pôsobia halogenidy, zvlášť chloridy

Bodová a štrbinová korózia

prebieha v troch štádiách:

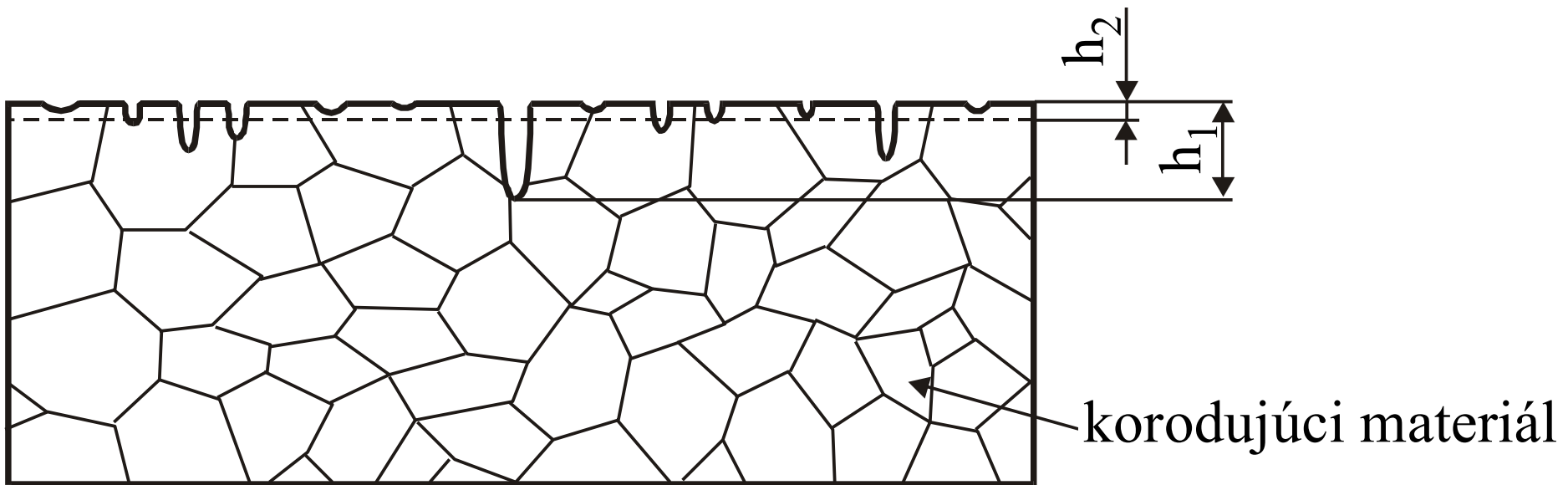
- Iniciácia
- Propagácia
- Terminácia

Ukončenie chemickej reakcie, zánik aktívnych centier, reťazových a katalitických reakcií

Príklad bodovej korózie

Bodová a štrbinová korózia

súčiniteľ bodovej korózie – pomer hĺbky najhlbšieho bodového napadnutia ku priemernému koróznemu zoslabeniu (h_1/h_2)

Bodová a štrbinová korózi

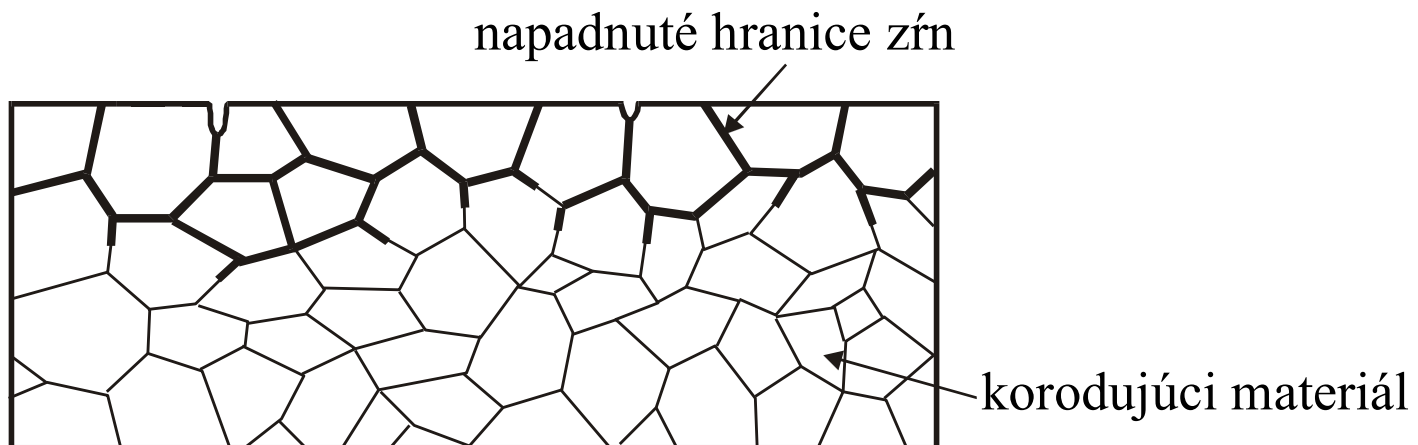
- Bodovej a štrbinovej korózii možno predchádzať:
  - znížením agresivity prostredia
  - ochranným povlakom
  - úpravou prostredia, ktorá zvýši jeho pasivačnú schopnosť, alebo zníži rýchlosť korózie – iba ak ide o uzavretý okruh
  - voľbou materiálu – využitím materiálu s vyššou koróznou odolnosťou v danom prostredí
  - konštrukčným riešením – v prípade štrbinovej korózie

Medzikryštalická korózia

- jedna z najnebezpečnejších foriem korózie, vo väčšine prípadov prebieha bez zjavných známk na povrchu materiálu
- poškodenie prebieha po hraniciach zŕn výrazne do hĺbky materiálu, čím výrazne znižuje mechanické vlastnosti materiálu – pevnosť a húževnatosť
- vyskytuje sa hlavne v zliatinách, v ktorých sa starnutím, nesprávnym tepelným spracovaním, alebo iným tepelným ovplyvnením (napr. zváraním) vylučujú segregáty a precipitáty – zvýraznia sa rozdiely medzi vnútrom a hranicou zrna

Medzikryštalická korózia

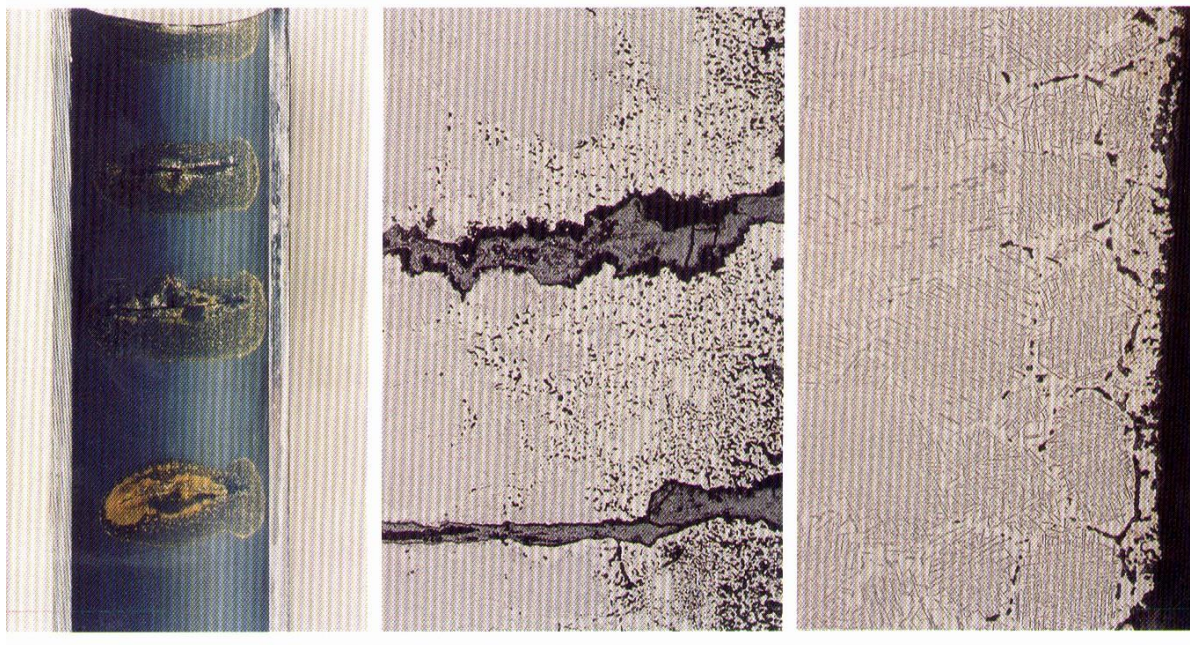
- môžu nastať 2 prípady:
  - precipitát (segregát) je korózne odolnejší ako matrica – bude sa rozpúšťať matrica v okolí hranice zrna
  - precipitát (segregát) je korózne menej odolný ako matrica – bude sa rozpúšťať precipitát
- napádané sú materiály ako nehrdzavejúce ocele, niklové superzliatiny, hliníkové zliatiny a pod.

Medzikryštalická korózia

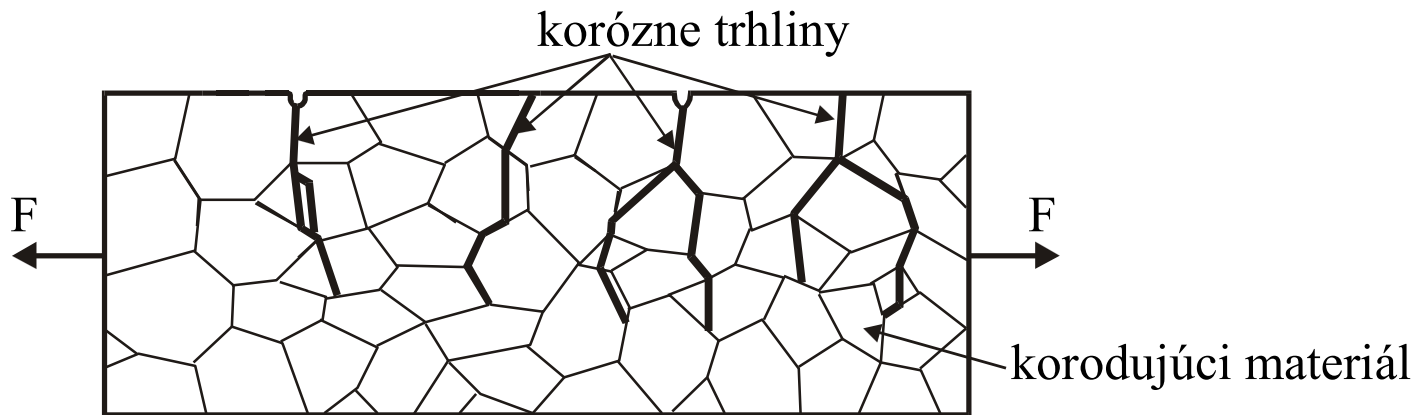
- Obmedziť náchylnosť na medzikryštalovú koróziu je možné:
  - vhodným tepelným spracovaním po zásahu iným ohrevom (napr. po zváraní)
  - správnym legovaním stabilizujúcim chemické zloženie a homogenitu materiálu (napr. Ti v nehrdzavejúcich oceliach)
  - vhodnou voľbou materiálu

Rúra prehrievača v reaktore – nehrdzavejúca oceľ

Korózne praskanie

- vzniká za súčasného pôsobenia korózneho prostredia a mechanického napätia
- musia byť splnené podmienky
  - korózne prostredie,
  - materiál náchylný na praskanie,
  - prítomnosť zložky ťahového napätia.
- korózne napadnutie je intenzívnejšie ako by zodpovedalo súčtu poškodení spôsobených zvlášť koróziou a zvlášť mechanickým namáhaním
- šírenie trhlín môže byť interkryštalické, transkryštalické alebo zmiešané

Korózne praskanie

niektoré kombinácie materiálov a prostredí, v ktorých dochádza ku koróznemu praskaniu

Al-Mg, Al-Cu-Mg, Al-Mg-Zn	morská voda
Cu-Al, Cu-Zn-Ni, Cu-Sn	amoniak
uhlíkové ocele	horúce roztoky dusičnanov, uhličitanov a hydroxidov
vysokopevné ocele	vodné roztoky s H ₂ S
austenitické antikorózne ocele	horúce koncentrované chloridové roztoky, chloridmi znečistené pary
Titán a jeho zliatiny	10 % HCl
Nikel a jeho zliatiny	roztoky NaOH a KOH pri 130°C

Korózne praskanie

predísť koróznemu praskaniu možno:

- správnym výberom materiálu vzhľadom na pracovné prostredie
- elektrochemickou ochranou
- využitím pasívneho stavu povrchu
- ochranou povlakmi
- znížením agresivity prostredia

AISI 316,
prostredie chloridov

Korózna únava

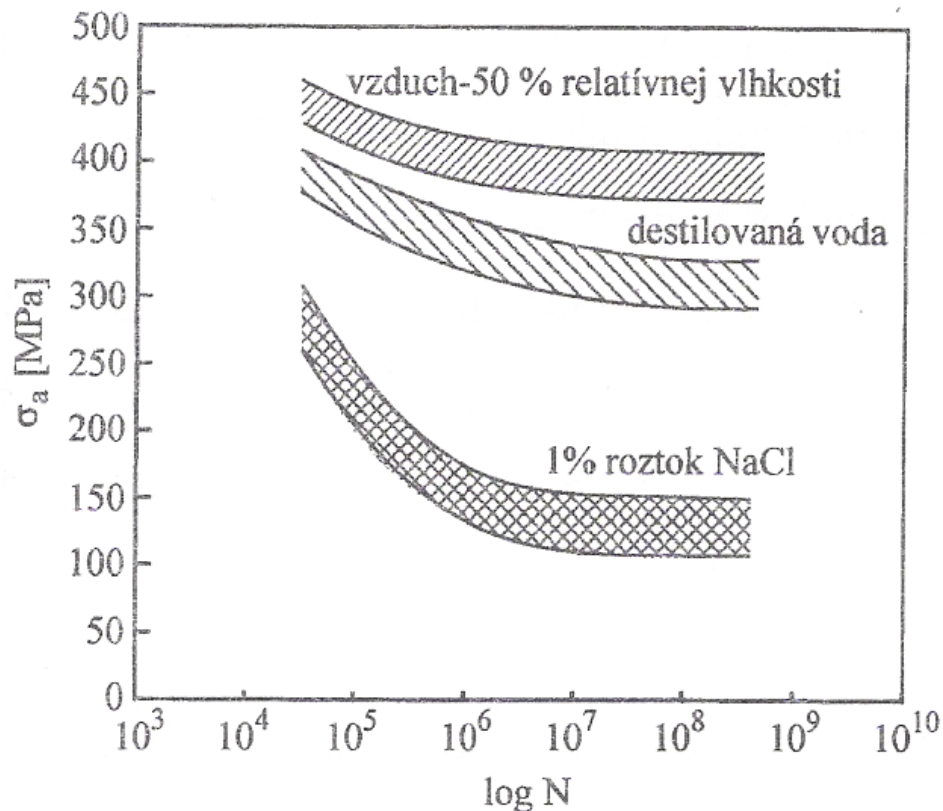
- Vzniká pri namáhaní premenlivým napätím v koróznom prostredí
- korózne prostredie má najväčší vplyv pri frekvenciách namáhania nižších ako 5 Hz
- lomy spôsobene koróznou únavou majú na povrchu veľa ohnísk,
- priebeh môže byť transkryštalický aj interkryštalický

Korózne praskanie

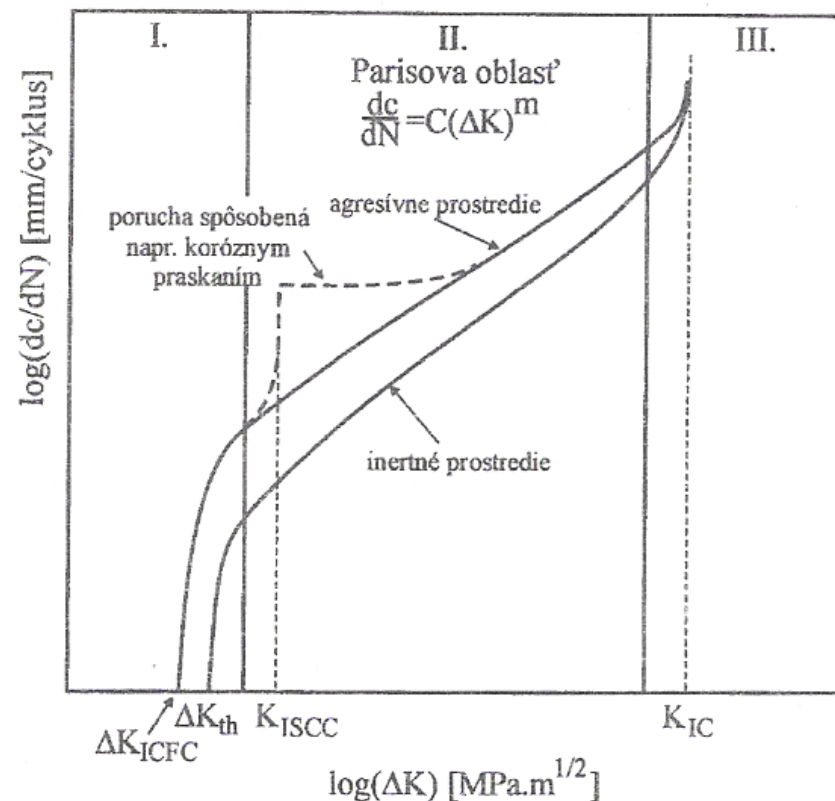
vznik a priebeh koróznej únavy sú určujúce tieto faktory:

- Veľkosť intenzity napätia
- Frekvencia namáhania
- Asymetria namáhania
- Elektródový potenciál kovu v danom prostredí
- Zloženie kovu alebo zliatiny

Korózne praskanie

Krivky korózneho únavy ocele s 13 % Cr v rôznych prostrediach

Rýchlosť šírenia korózneho únavového trhliny ako funkcia súčiniteľa intenzity napätia

Korózne praskanie

Zvýšiť odolnosť materiálu voči koróznej únave môžeme:

- vhodnou úpravou povrchu
- kvalitnými ochrannými vrstvami
- elektrochemickou ochranou
- znížením agresivity prostredia
- výberom vhodného materiálu pre dané prostredie

Korózia vodíkom H₂

Pri fyzikálnom účinku ide o mechanický účinok molekúl vodíka vzniknutých rekombináciou protónov vo vnútri kovu podľa reakcie

- Hovoríme o vodíkovej krehkosti a prejavuje sa znížením plasticity ocele.
- Vzrast tlaku vodíka vedie k deformáciám okolia rekombinácie a k vytváraniu vodíkových vložiek.
- Ak sa nachádza pod povrchom ocele, vytvárajú sa na povrchu pľuzgiere
- Molekulárny vodík difunduje veľmi ťažko, takže ***vodíková krehkosť sa nedá dokonale odstrániť ani žíhaním ocele***

Reakcia vodíka s uhlíkom v oceli

- Pri reakcii aktívneho vodíka s uhlíkom vznikajú uhl'ovodíky, najmä **metán**
- Vysoké napätia vyvolané produktmi tejto reakcie vyvolávajú spolu s aplikovaným napätím trhliny a dutiny v oceli.
- tlakový vodík vyvoláva povrchové aj vnútorné **oduhličenie**, ktoré postupuje po hraniciach zrn
- vedie k významnému **zníženiu** ťažnosti, pevnosti, kontrakcie a rázovej húževnatosti
- Tomuto efektu hovoríme **vodíková korózia**

Vodíková korózia

prebieha podľa reakcie:

Účinok metánu

- Plynný metán **nie je schopný** difundovať a sústreďuje sa na miestach rozpadajúceho sa perlitu, prípadne na hraniciach zŕn.
- Svojím tlakom vytvára vysoké napätia a trhliny, ktoré sa niekedy rozširujú do pľuzgierov
- Takto napadnutá oceľ je krehká, stráca pevnosť a ťažnosť.

Účinok metánu

- K vážnemu poškodeniu ocelí môže dôjsť v stave, keď **oduhličenie nie je ešte metalograficky zistiteľné**, ale napriek tomu vzniklo dostatočné množstvo metánu, ktorý vyvolá lokálnu deformáciu ocele.
- Pri mechanickom namáhaní napadnutá oceľ náhle praská

Indukčná perióda

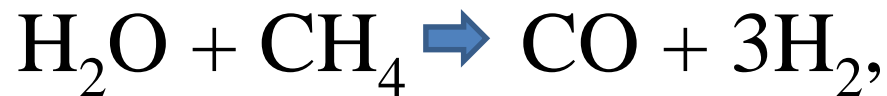
- K vodíkovej korózii nedochádza ihneď po vystavení ocele plynnému vodíku, ale až po určitej dobe - *indukčnej perióde*

Dĺžka tejto indukčnej periódy závisí od:

- teploty
- tlaku vodíka
- chemického zloženia
- štruktúry ocele

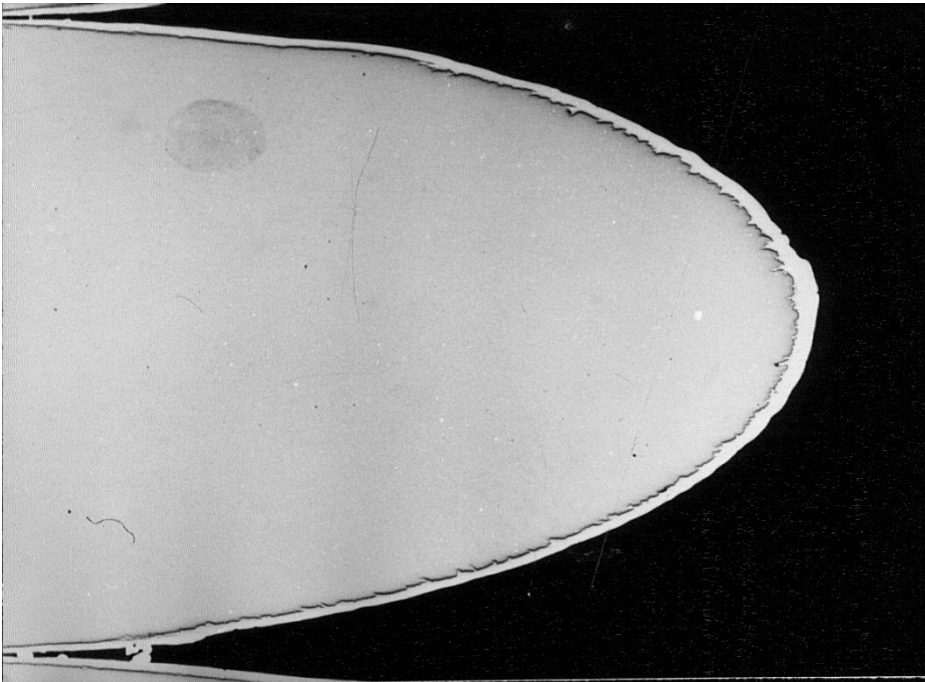
Indukčná perióda

- vysvetľuje sa tým, že pred reakciou vodíka s uhlíkom prebehne reakcia vodíka s oxidmi prítomnými na hraniciach zŕn ocele
- redukciou oxidov vzniká vodná para, ktorá, je schopná reagovať s metánom podľa vzťahu

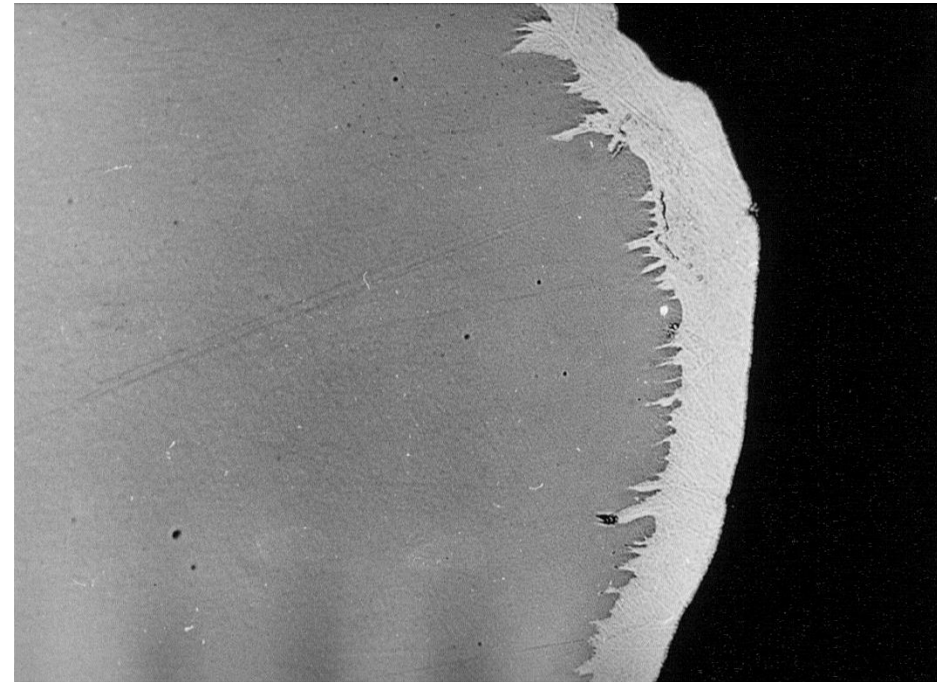

- oxid uhoľnatý sa nehromadí, a nespôsobuje krehnutie ako metán, pretože je schopný dostatočne rýchlo difundovať cez štruktúru ocele

Korózia vodíkom vyvolaná galvanickým nanášaním Zn ochrannej vrstvy

zv. 100 x

zv. 400 x

Vrstva galvanicky naneseného zinku,

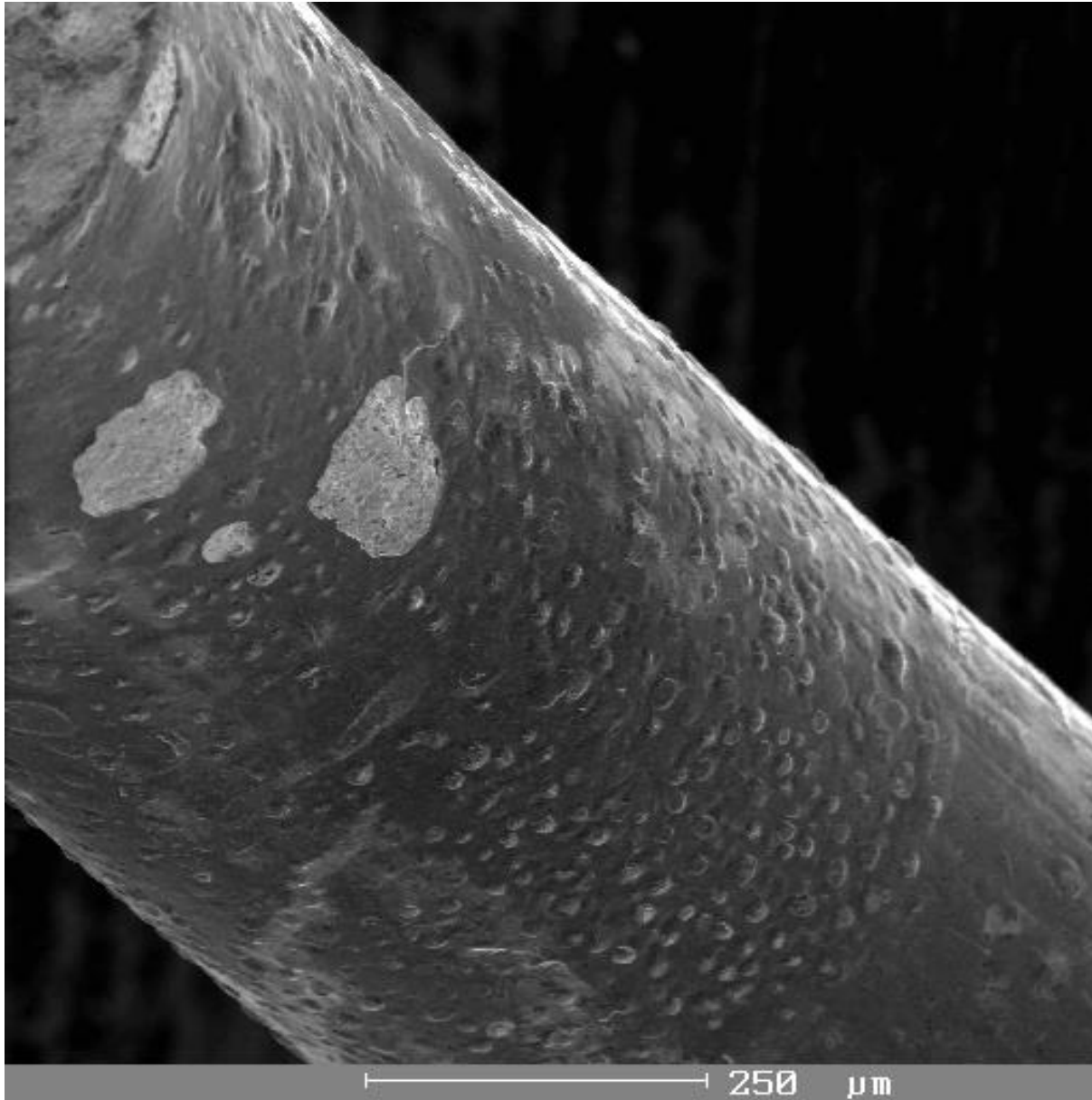

Zviditeľnenie trhlín

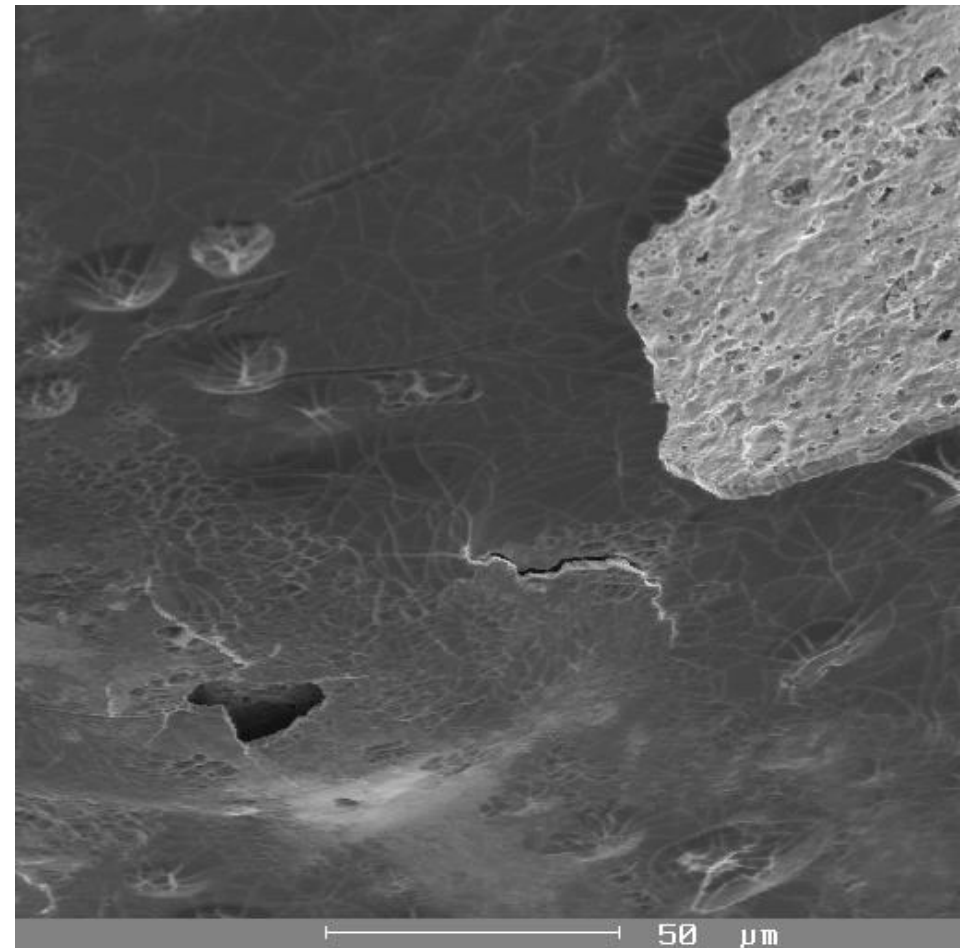
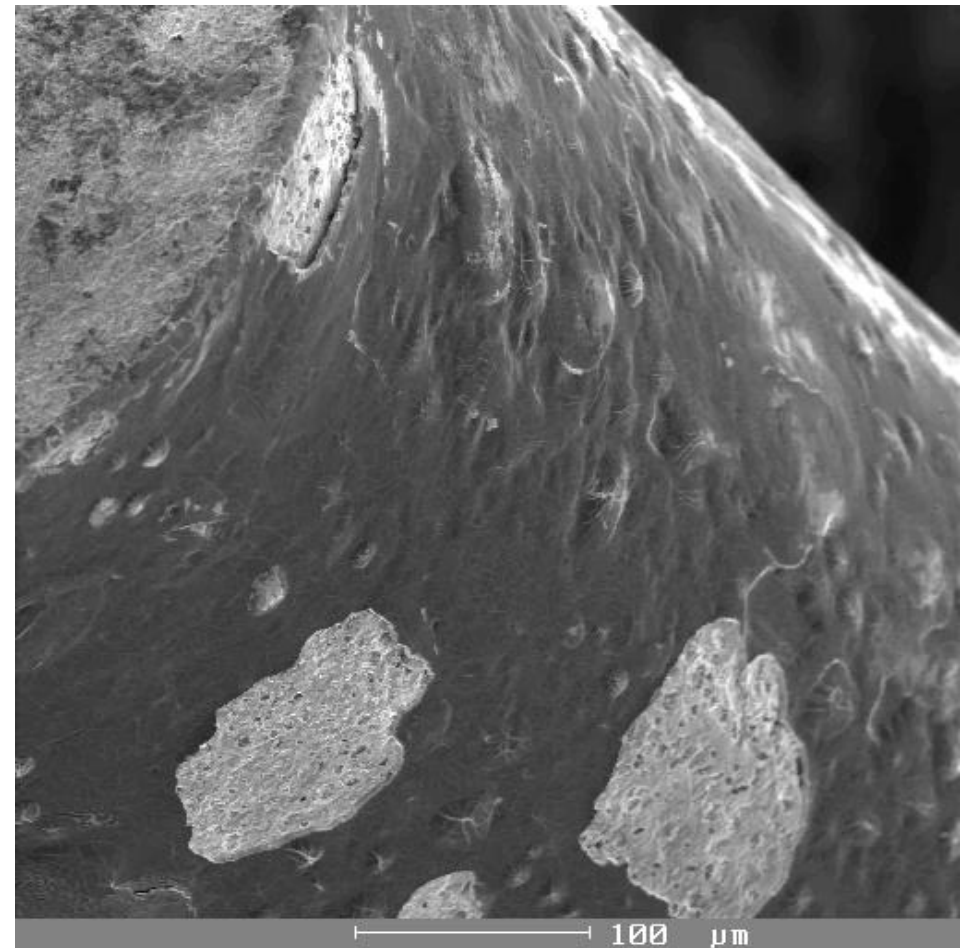

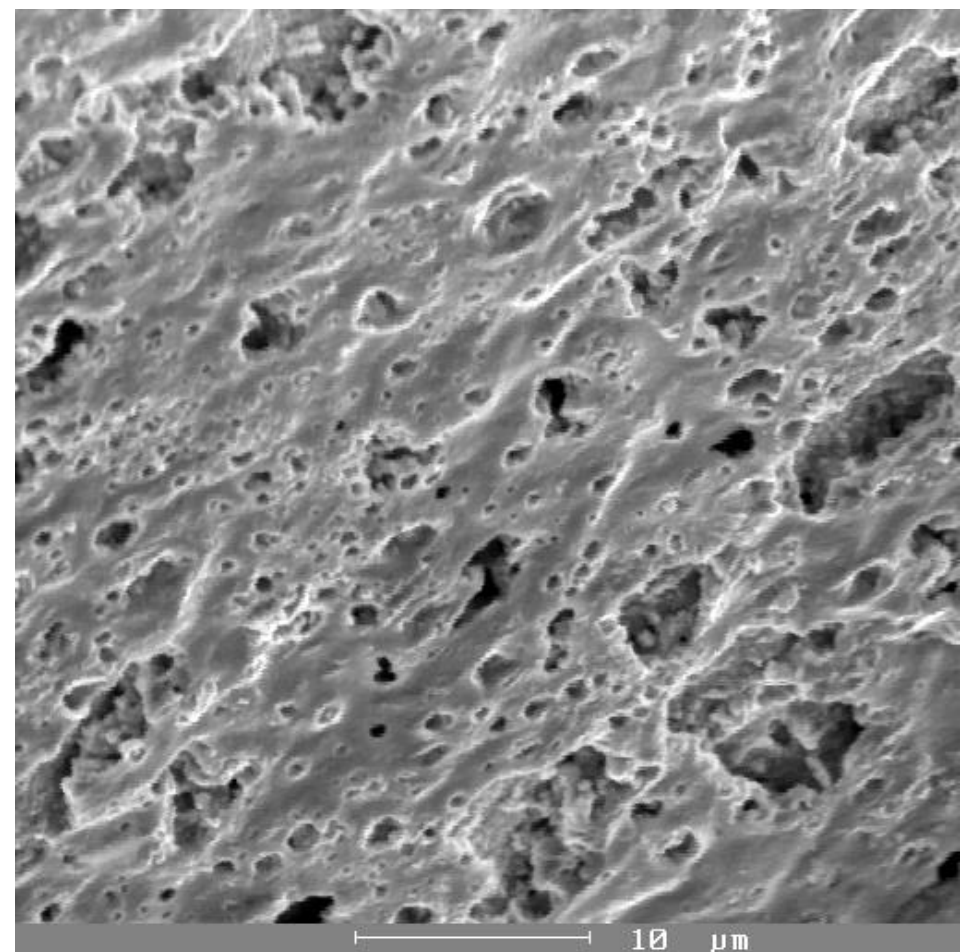
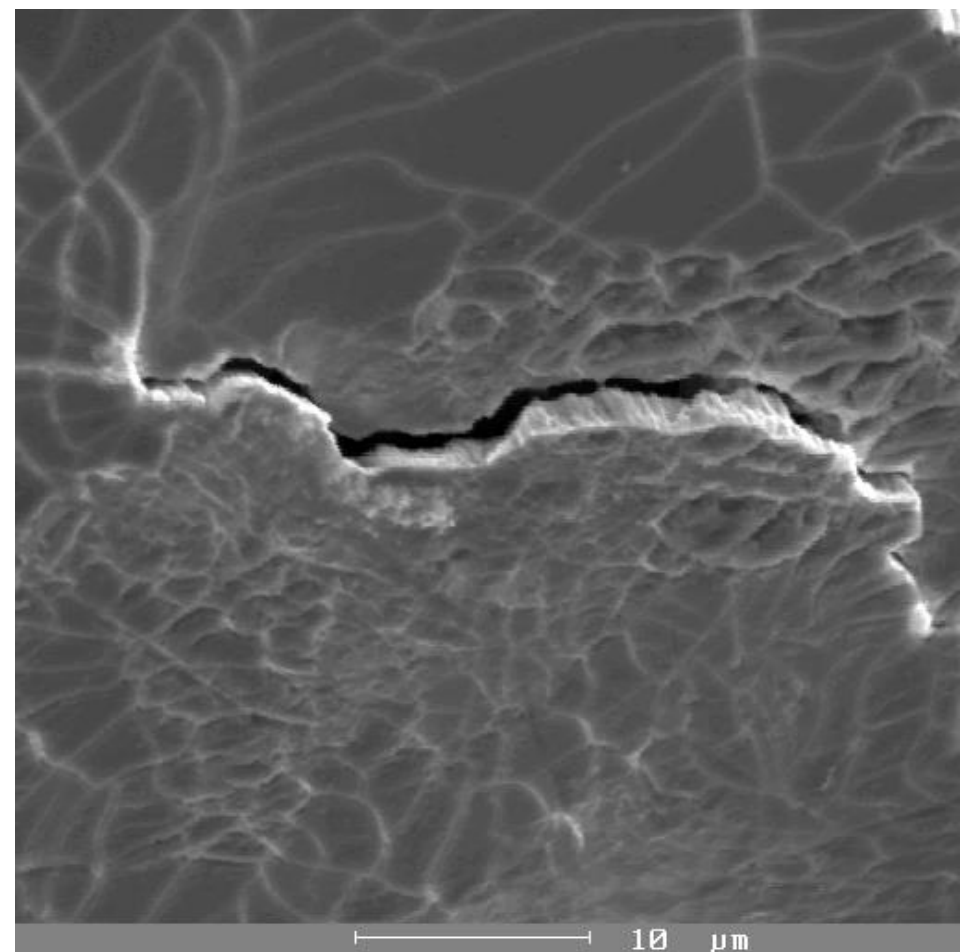
okraj drôtu, lept. 0,5% NITAL, zv. 400x x

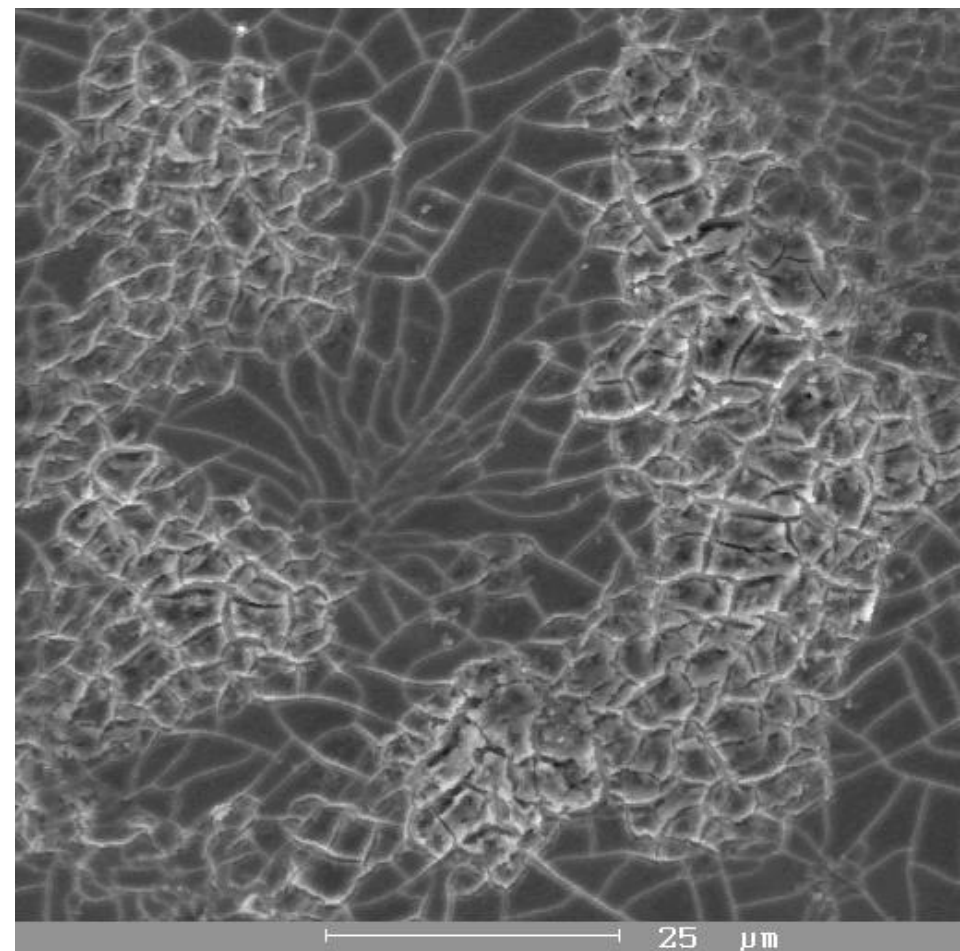
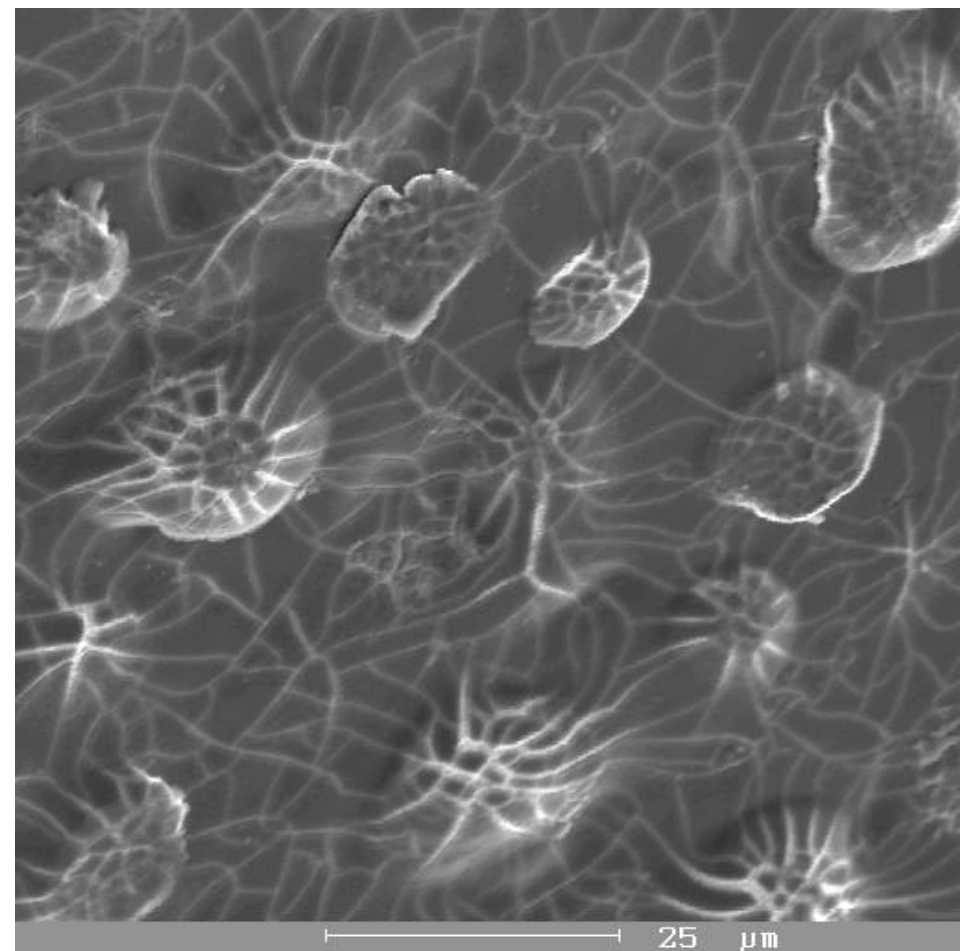
Odlupovanie zinkovej vrstvy

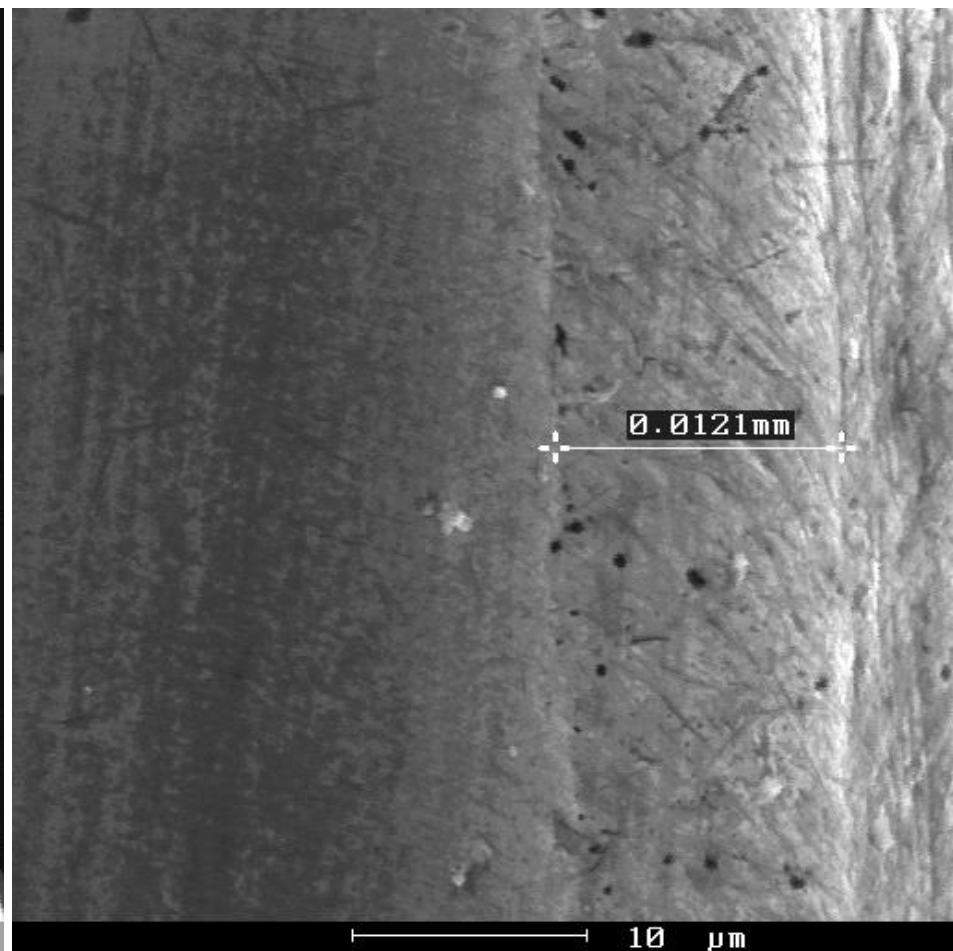
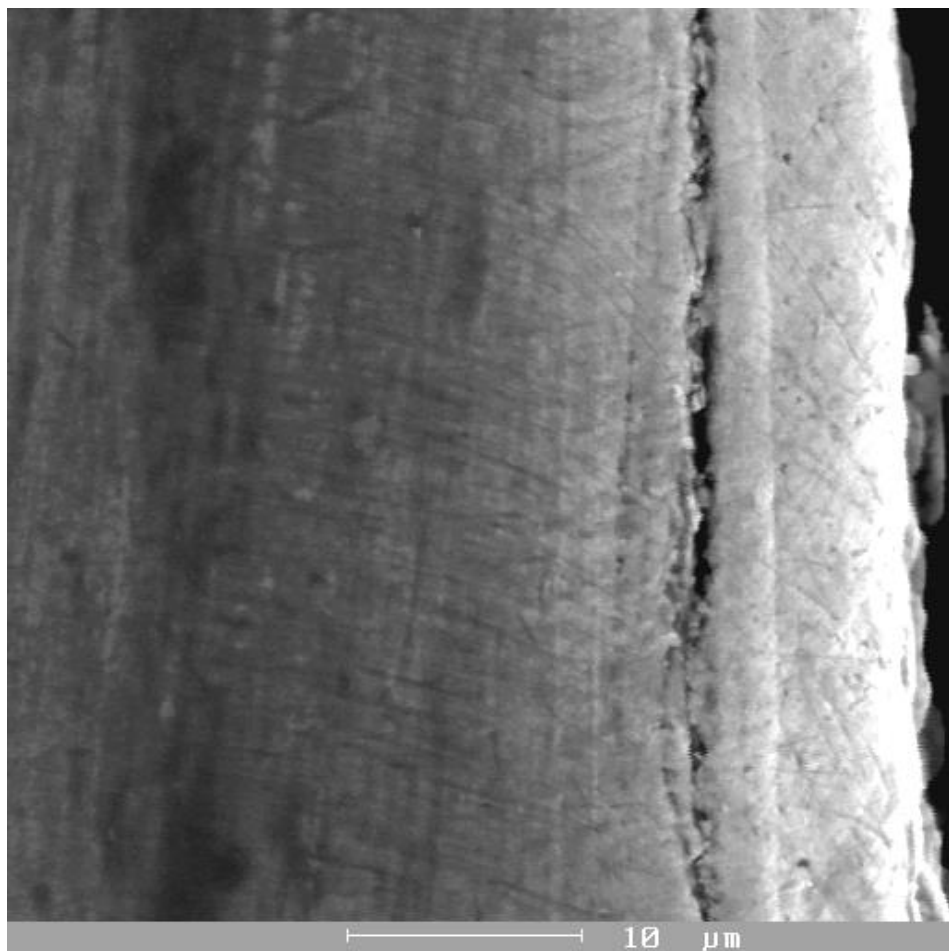

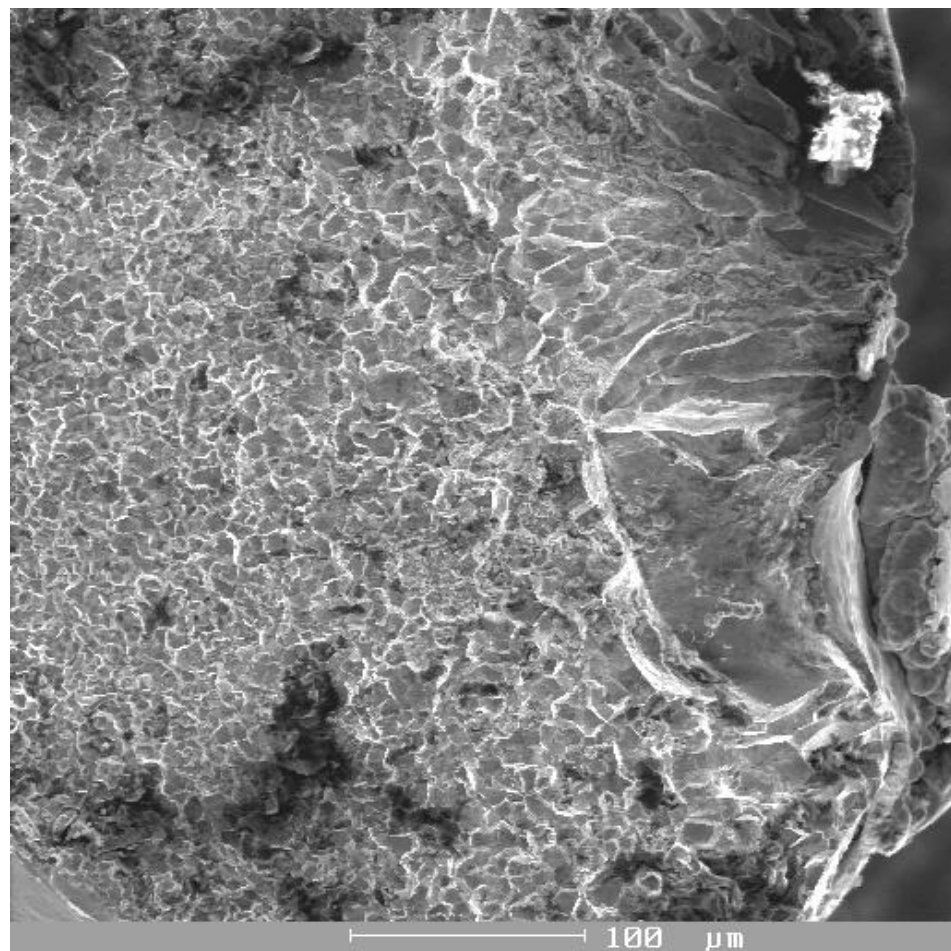

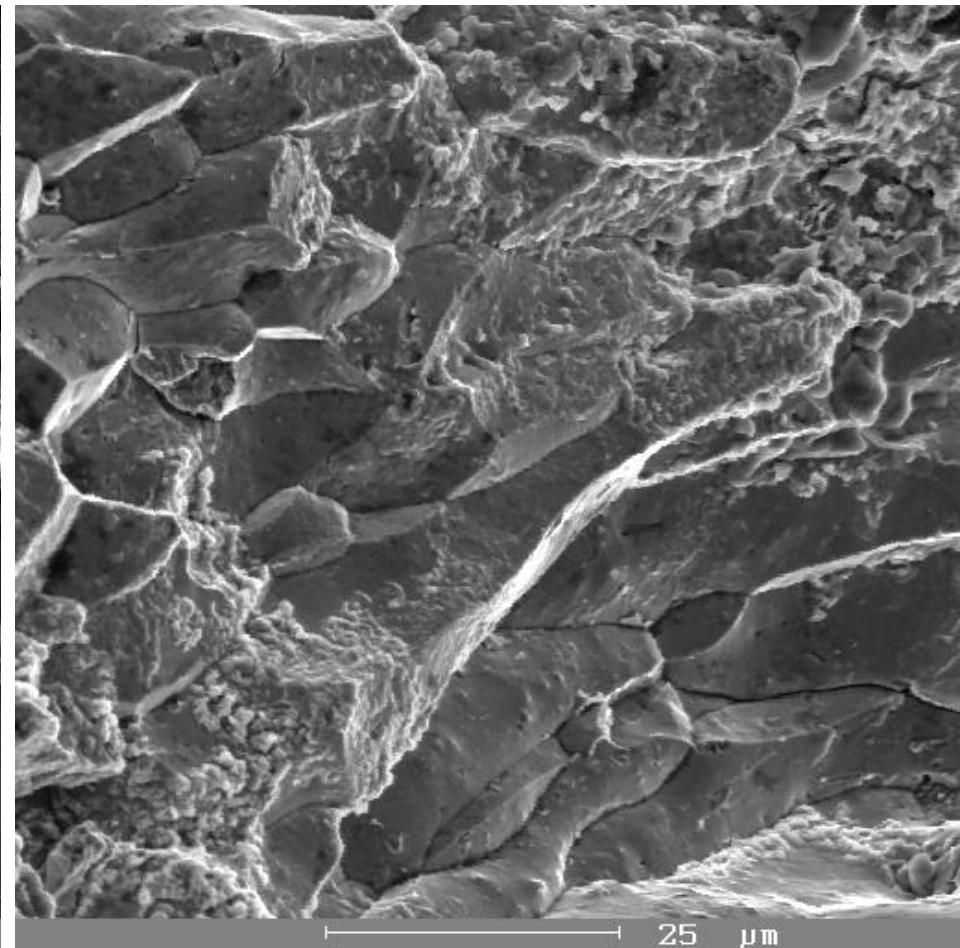
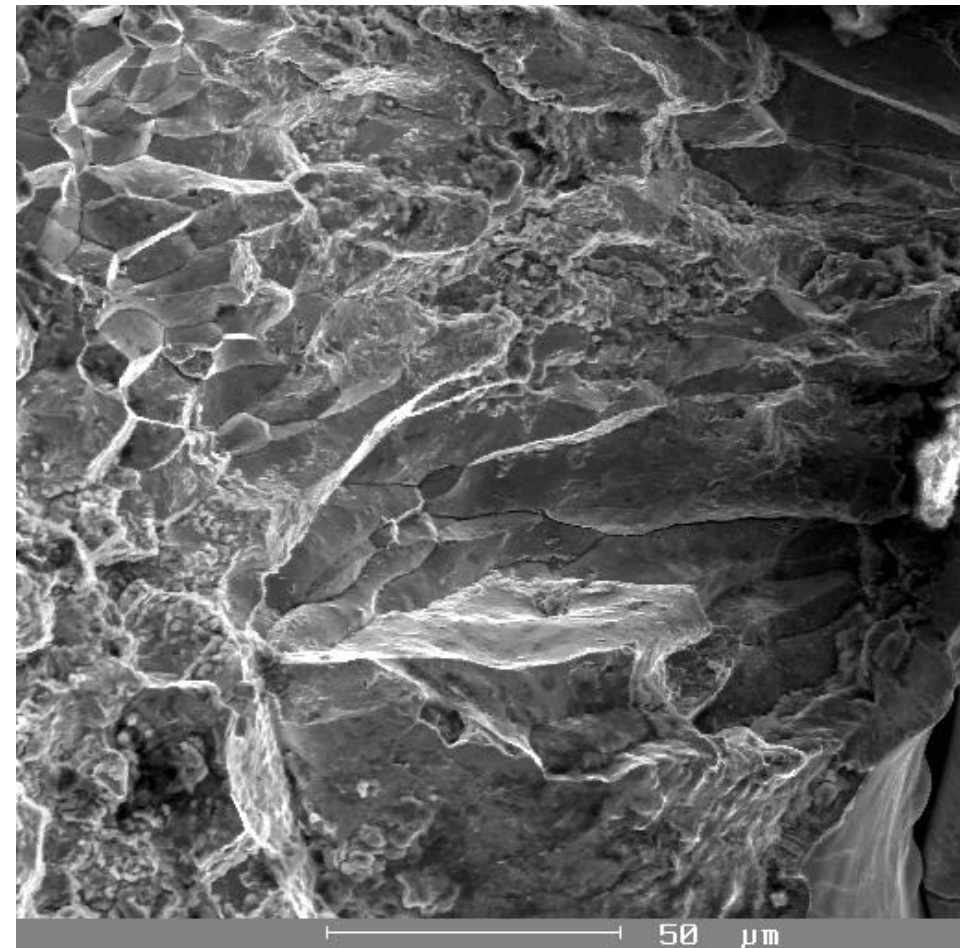

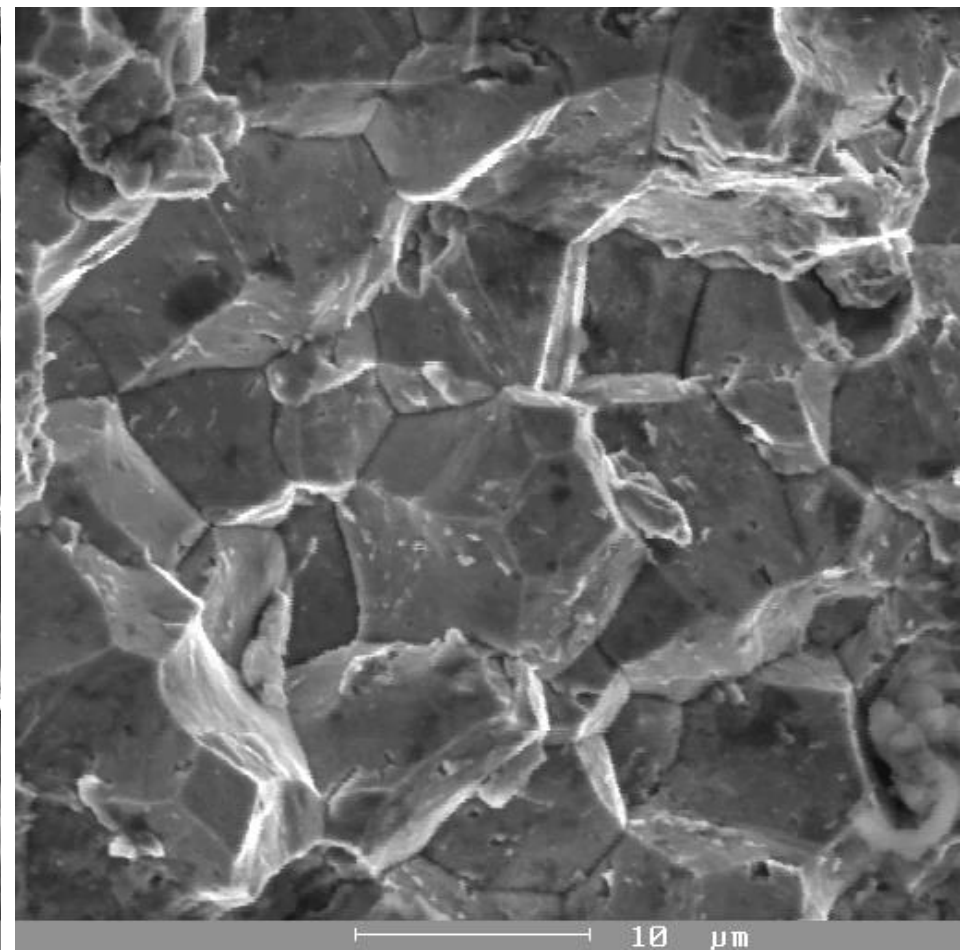
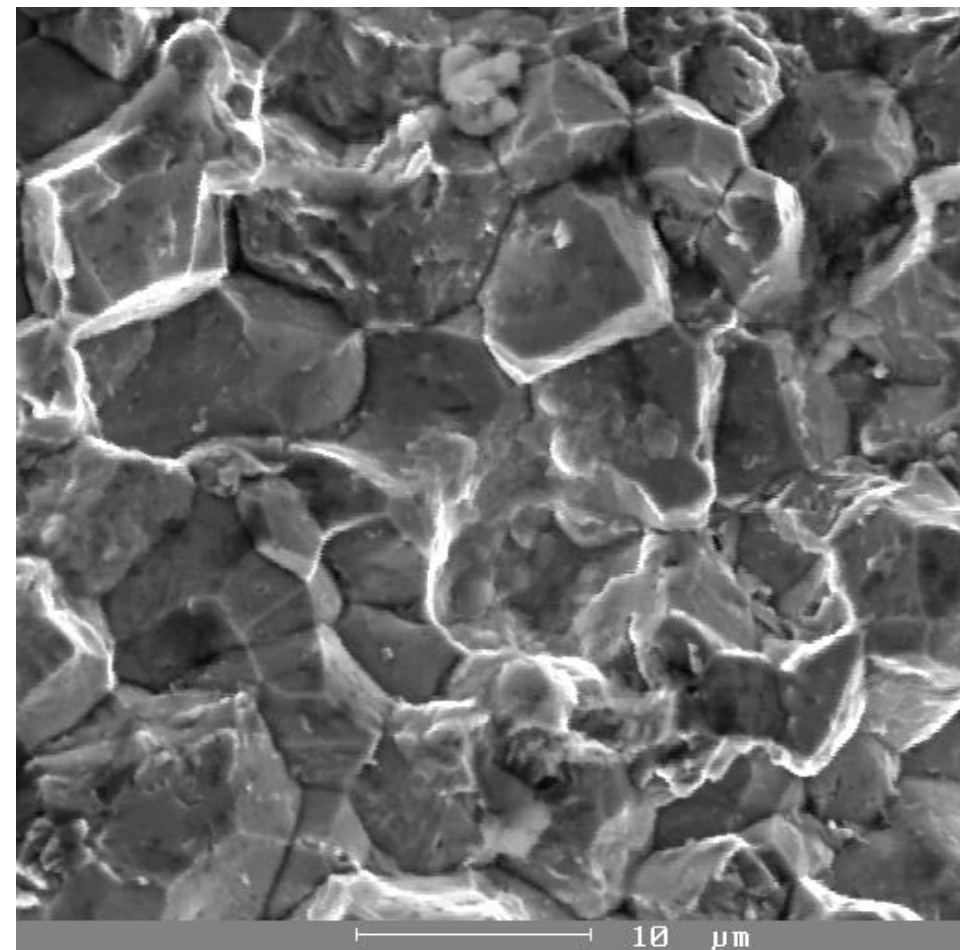

Fraktografické hodnotenie

Svet je krásny aj
bez korózie

Ďakujem za pozornosť